

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra psychologie

Diplomová práce

Popularizace vybraných témat psychologie prostřednictvím komiksu

Vypracovala: Mgr. Eliška Hornová
Vedoucí práce: Doc. Mgr. Alena Nohavová, Ph.D.

České Budějovice 2022

Anotace

Cílem diplomové práce je deskripce, analýza a ověření možností využití moderní výukové metody – komiksu ve výuce psychologie na střední škole.

Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části jsou zpracovány základní poznatky vztahující se k výukovým metodám s akcentem na výukový komiks. Taktéž se práce zaměřuje na komunikaci skrze komiks a akcentuje to, že se výzkum odehrává na dvou středních školách. Dále je řešena tvorba komiksu. Část praktická zkoumá možnosti a limity užití komiksu ve výuce psychologie na střední škole s přihlédnutím ke všem stěžejním proměnným, které tuto výuku ovlivňují.

Klíčová slova

Komiks, psychologie, výuková metoda, komunikace, střední škola.

Abstract

The aim of the diploma thesis is to describe, analyze and verify the possibilities of using a modern teaching method – comics in the teaching of psychology at secondary school.

The thesis is divided into a theoretical part and a practical part. The theoretical part elaborates basic knowledge related to teaching methods with an emphasis on educational comics. The work also focuses on communication through comics and emphasizes the fact that the research takes place in two secondary schools. Furthermore, the creation of comics is solved. The practical part explores the possibilities and limits of the use of comics in the teaching of psychology at secondary school, taking into account all the key variables that affect this teaching.

Key Words

Comics, psychology, teaching method, communication, secondary school.

Prohlášení o autorství práce

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum

Podpis studenta

Mé poděkování patří učitelům a především žákům dvou středních škol, kteří projevili dostatek ochoty a trpělivosti s naším výzkumem. Rovněž nemohu opomenout poděkovat paní doc. Mgr. Aleně Nohavové, PhD., která se svým věnovaným časem, cennými radami a trpělivostí velmi výrazně zasloužila o vytvoření této práce. V neposlední řadě patří poděkování mé rodině.

Obsah

Úvod	8
1. Komiksy jako výuková metoda na střední škole	10
1.1 Výuka psychologie na střední škole	10
1.2 Metody používané v hodinách psychologie na střední škole	11
1.3 Specifika komiksu jako výukové metody	12
1.4 Teorie komiksu	15
1.5 Závěrečné shrnutí teoretické části práce	20
2. Metodologie výzkumného šetření	21
2. 1 Cíle práce	21
2. 2 Výzkumné otázky, výzkumné předpoklady	22
2. 3 Sběr dat	23
2. 4 Možnosti a limity práce s komiksem	26
2. 5 Tvorba komiksů	26
3. Prezentace dílčích výsledků výzkumu – komiks ve výuce psychologie na středních školách	30
a. Předvýzkum	31
3.1.1 Analýza výuky psychologie – střední zdravotnická škola (Úterý 9. 11. 2021)	31
3.1.2 Analýza výuky psychologie – střední zdravotnická škola (Úterý 16. 11. 2021)	33
Výsledky práce žáků (během předvýzkumu)	34
Zhodnocení předvýzkumu - diskuse	36

b. Hlavní výzkum	36
3.2.1 Analýza výuky ZSV/psychologie (první část třídy) – čtyřleté gymnázium (Středa 30. 3. 2022)	36
3.2.2 Analýza výuky ZSV/psychologie (druhá část třídy) – čtyřleté gymnázium (Středa 30. 3. 2022)	40
3.2.3 Analýza výuky ZSV/psychologie (celá třída) – čtyřleté gymnázium (Čtvrtek 31. 3. 2022)	41
3.2.4 Analýza výuky ZSV/psychologie (celá třída) – čtyřleté gymnázium (Čtvrtek 5. 5. 2022)	43
Výsledky práce žáků (během hlavního výzkumu).....	44
Zhodnocení hlavního výzkumu - diskuse	53
4. Závěry výzkumu a diskuse	55
Závěr	62
Seznam použité literatury	63
Seznam obrázků.....	65
Seznam použitých zkratk	65
Předměty	65
Typ ročníku	65
Seznam příloh	66
Přílohy	67
Příloha č. 1 - Presentace k výuce (v rámci předvýzkumu)	67
Příloha č. 2 - Presentace k výuce (v rámci hlavního výzkumu)	69
Příloha č. 3 – Text k výuce (v rámci hlavního výzkumu).....	72

Úvod

Právě se chystáte číst diplomovou práci s názvem: *Popularizace vybraných témat psychologie prostřednictvím komiksu*. Tato práce si klade za cíl aplikovat výukovou metodu komiksu při výuce psychologie na střední škole. Cílem práce tedy je v první řadě zjistit, jaké možnosti a limity mohou nastat při práci s autorským komiksem ve výuce daných odborných témat věnujících se sociální psychologii na střední škole. Zároveň nás také zajímá, jak náročná je samotná příprava autorského komiksu v návaznosti na možnosti učitele.

Struktura diplomové práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. V první části diplomové práce, tedy té teoretické se zabýváme teorií výukových metod, u kterých klademe důraz na metodu využití komiksu ve výuce na střední škole. Dále se v této kapitole objevují informace o teorii komiksu, výuce psychologie na SŠ atd. Touto teoretickou částí práce se zabývá kapitola první s názvem: *Komiksy jako výuková metoda na střední škole*. První kapitola se tedy věnuje teoretické části práce, kde popisujeme běžný průběh výuky psychologie na SŠ, včetně toho jaké výukové metody se ve výuce psychologie na středních školách používají. V neposlední řadě se v kapitole první věnujeme samotné teorii komiksu a jeho popisu. Kapitola druhou jsme nazvaly: *Metodologie výzkumního šetření*, tato kapitola seznámí čtenáře s našimi cíli práce, se strategií výzkumu, sběrem dat podstatných pro práci, ale rovněž také s výzkumnými otázkami a výzkumnými předpoklady, které vycházejí z oněch výzkumných otázek. Kapitola třetí, nesoucí název: *Prezentace dílčích výsledků výzkumu – komiks ve výuce psychologie na středních školách*. Je kapitola, která je rozdělena do dvou hlavních částí – v první části se zabýváme předvýzkumem (a. *Předvýzkum*), který se odehrál ve dvou dnech na střední zdravotnické škole¹. Druhá část třetí kapitoly práce je věnovaná našemu hlavnímu výzkumu (b. *Hlavní výzkum*), který se odehrál na čtyřletém gymnáziu². Třetí kapitola se ještě rozděluje na další části, které se konkrétněji věnují popisu shodných, i rozdílných momentů výuky v menším kolektivu žáků (na již zmíněném čtyřletém

---

¹ Ještě jednou tedy musíme poděkovat především všem žákům, kteří se na výzkumu k naší práci podíleli velmi významným dílem.

² Zde musíme poděkovat i žákům čtyřletého gymnázia za jejich ochotu a spolupráci na tomto výzkumu.

gymnáziu) oproti většímu kolektivu žáků na střední zdravotnické škole. Poslední čtvrtá kapitola se zaměřuje na shrnutí celého našeho výzkumu, proto tedy nese název: *Závěry výzkumu a diskuse*.

Cílem naší diplomové práce tedy bylo lépe porozumět výukové metodě zaměřující se na využití komiksů v praxi a taktéž získat odpověď na otázku kolegy vyučujícího ZSV: „*Jak složité je navrhnout takový komiks*“?

Všechny komiksy v práci jsou autorským dílem autorky práce.

1. Komiksy jako výuková metoda na střední škole

V této úvodní kapitole se nejprve podíváme obecně na výuku psychologie na střední škole. Posléze na výukové metody, které můžeme ve výuce použít a postupně se budeme zaměřovat na z našeho pohledu hlavní metodu a to metodu výukového komiksu (jednotícím tématem všech tří komiksů je sociální psychologie). Vše je doplněno o rozhovor, který rámuje téma naší práce.

1. 1 Výuka psychologie na střední škole

Vyučování psychologie by mělo studentům a studentkám pomoci zorientovat se v psychologii jako vědě a praxi tak, aby dokázali využít její potenciál pro své další studium, profesní a osobní rozvoj. (Sokolová, 2015, s. 20)

V úvodu je důležité zmínit rozdílnost výuky psychologie na středních školách, na kterých jsem prováděla výzkum. Výuka psychologie na středních školách se již liší v samotném RVP. Především z toho důvodu, že na gymnáziích (jejich vyšším stupni) je obvykle řazena pod tzv. *Základy společenských věd* (dále jen ZSV), kde se obvykle vyučuje jednou až dvakrát týdně čtyřicet pět minut (tedy jednu výukovou hodinu) a to pouze v prvním roce prvního pololetí, kdy je následně obvykle střídána sociologií. Zde nastává velký rozdíl oproti střední zdravotnické škole, kde minimálně u oboru praktická sestra (u tohoto oboru byl výzkum dělán) je psychologie brána za klíčovou disciplínu a to nejen proto, že je z ní povinné složit maturitní zkoušku. Nejspíš právě proto se obvykle vyučuje po celé čtyři roky v časové dotaci dvě vyučovací hodiny týdně.

V rámci víceletých gymnázií (kterým se budeme v práci více zabývat) se tedy psychologie z hlediska RVP řadí mezi *Občanský a společenskovědní základ – vzdělávací obsah: Člověk jako jedinec*. RVP G o očekávaných výstupech z psychologie píše takto: „Žák objasní, proč a jak se lidé odlišují ve svých projevech chování, uvede příklady faktorů, které ovlivňují prožívání, chování a činnost člověka“ (Rámcový vzdělávací program pro gymnázia v úplném znění, 2021). Dle RVP G roku 2021 má žák z hlediska učiva umět: „Objasnit vědomí, psychické jevy/procesy a vlastnosti. Charakterizovat osobnost a znát zásady duševní hygieny“

(Rámcový vzdělávací program pro gymnázia v úplném znění, 2021). Oproti tomu RVP pro obor: *Praktická sestra* (na střední zdravotnické škole) je z hlediska psychologie daleko podrobnější. Psychologie je zde zařazena pod okruh: *Sociální vztahy a dovednosti*, v rámci něhož je kladen důraz na psychologii jak teoretickou, tak praktickou. „Žáci jsou vedeni k osvojení vybraných znalostí a dovedností z psychologie a jejich aplikaci při řešení konkrétních pracovních problémů a situací“ (Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání Praktická sestra, 2018).

1.2 Metody používané v hodinách psychologie na střední škole

V rámci tvorby našich dvou závěrečných prací na téma komunikace jsme s Miroslavem Procházkou zjistili (výzkumy probíhaly na osmiletém gymnáziu zaměřeném na matematiku), že hodiny psychologie jsou obvykle vedeny v rámci ZSV jako hodiny během kterých je důležité nejen předat základní informace, ale také vést žáka k sebepoznání a diskutovat s ním (ve stejném duchu se nesly i předmaturitní semináře psychologie). To dokazuje věta vyučujícího ZSV na tamní škole: „Zakládám si na tom, aby bylo možné v mých hodinách říci v podstatě cokoliv a mohlo se diskutovat jakékoliv téma týkající se základů společenských věd, popřípadě, když je to téma mimo současnou probíranou látku a je pro diskusi zajímavé, podstatné tak se snažím to téma do kontextu výuky nějakým způsobem zase dostat, a i blbou odpověď se snažím nějakým způsobem zachytit“ (vyučující ZSV). (Hornová, 2021, 51)

Z rozhovoru k této diplomové práci (uskutečněném 1. a 2. června 2022), kdy jsem se zeptala osmi vyučujícími ZSV na různých středních školách (gymnázií a to jak osmiletých, tak čtyřletých) na otázku: „*Jaké výukové metody v rámci hodin ZSV používáte?*“ vyplynulo z toho následující: Všech osm vyučujících (čtyři muži, čtyři ženy) s letitou praxí ve škole nejvíce upřednostňují metody³ slovní – dialogické (dialog, diskuse) doplněny jsou o metody slovní – monologické (výklad, vysvětlování), také velmi často využívají různá videa, filmy, fotografie, dokumenty. Dále pak metody práce s textem, učebnicí, brainstorming, myšlenkové mapy, projektové vyučování či skupinové a samostatné práce. Přesně toto potvrzuje A. Nohavová výzkumem ve své knize: *Didaktika psychologie: od cíle výuky k jeho*

---

³ Rozdělní výukových metod dle J. Maňáka, 1990

realizaci a to následovně: „Z tradičních metod jsou tedy nejvíce používány: výklad, dialog a diskuse a osobnostní testy, což jsou také nejvíce užívané metody obecně. Méně z tradičních metod jsou využívány dotazníky a nejméně realizace psychologického experimentu (což je nejméně užívaná metoda ze všech). Z inovativních a badatelských metod nejvíce využívanými metodami jsou problémové situace a brainstorming, dále práce s audio-vizuálními materiály a myšlenkové mapy. Nejméně z inovativních a badatelských metod je zastoupeno využití moderních technologií ve výuce. Zážitekové a aktivizující metody v podobě psychologických her jsou využívanou metodou stejně jako kombinované metody (např. v podobě referátů, analýz TV sportů ad.) na rozdíl od práce s textem“ (Nohavová, 2018, s. 62). Druhá má otázka směřovala ke zjištění, zda se odlišuje výuka psychologie (v rámci ZSV) od dalších disciplín ZSV. Konkrétně jsem se tedy zeptala takto: „Z toho co jste teď popsal/a je nějaká výjimka pro výuku psychologie či se dá říci, že to platí obecně pro veškeré disciplíny ZSV“? Jako odpověď na tuto otázku jsem osmkrát slyšela to samé a to: že nějaký zásadní rozdíl mezi výukovými metodami v rámci psychologie oproti jiným částem ZSV z jejich pohledu není. Na mou doplňující otázku směřující konkrétně již ke komiksům, jež zněla: „Použil/a jste někdy ve svých hodinách ZSV výukový komiks? V případě, že ano vytvořil/a jste jej sám/sama?“ Na tuto otázku jsem bohužel dostala osmkrát stejnou odpověď. Odpověď zněla, že komiks v hodině ještě nikdy nepoužili. Jeden z vyučujících k tomuto tématu poznamenal, že se o tuto výukovou metodu již zajímal, ale nenašel komiks, který by mu vyhovoval a ani si nenašel čas na tvorbu svého vlastního. Rozhovory tedy vypovídají o tom, že nejčastěji využívanou metodou pro výuku ZSV (psychologie) je dialog, práce s textem a skupinová práce, což tedy odpovídá i zjištění A. Nohavové (viz výše).

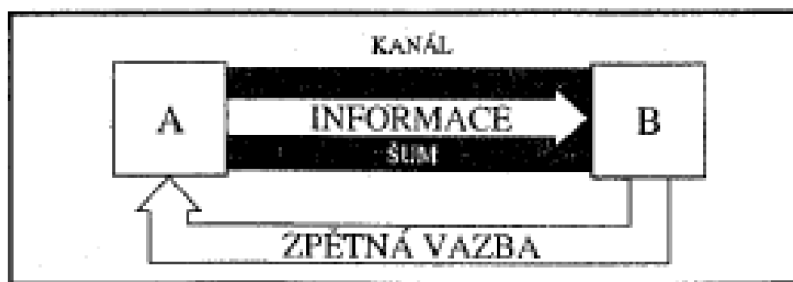
1.3 Specifika komiksu jako výukové metody

Výukovou metodu komiksu bychom dle: Kompletní klasifikace základních skupin metod výuky podle J. Maňáka (1990) zařadily mezi metody slovní – práce s učebnicí, knihou a zároveň mezi metody praktické – grafické a výtvarné činnosti. Již z tohoto vyplývá, že jde o propojení textu a obrázků. Komiksy tedy rozvíjí čtenářskou a vizuální gramotnost, rozvíjí schopnost pochopení situace a v našem

případě (případě komiksů na témata z psychologie) rozvíjí i tzv. *funkční psychologickou gramotnost*. Funkční psychologická gramotnost (psychological literacy) je nyní běžně chápána nejenom ve smyslu porozumění základním psychologickým principům, ale také jako schopnost jejich uplatnění v praxi s ohledem na osobní, profesní a společenské potřeby (Nohavová, 2018, s. 24 In Cranney & Dunn, 2011). A. Nohavová na tuto definici navazuje následovně: „V rámci nejobecnějšího pojetí se jedná o znalosti a jejich aplikaci do všech sfér života. Mluvíme tedy o znalostních a dovednostních předpokladech pro rozvoj funkční psychologické gramotnosti. Přičemž dovednostní rovina se prokazuje v úspěšném zvládnání sama sebe a interpretaci druhých (Nohavová, 2018, s. 26). Z toho také plyne, že řešitel takové úlohy má umět „číst“ tento výtvarný artefakt – komiks. (Nohavová & Komzáková, 2018, s. 97)

Dále pak rozvíjí schopnost komunikace nejen v následné diskusi o teorii vycházející z komiksu, ale rovněž a to především komunikaci o tématu při skupinové práci žáků. Vybíral (2000, s. 25) popis komunikace vystihuje takto – „Komunikace je založena na proudění informací z jednoho bodu (ze zdroje) k druhému bodu (k příjemci)“.

Schéma č. 1 – Model komunikace z hlediska teorie informace

Zdroj: Gavora, P. (2005) *Učitel a žáci v komunikaci*. 1. vyd. Brno: Paido s. 12.

Druhou formou komunikace, která se při práci s komiksem taktéž projevuje, je komunikace neverbální. Neverbální komunikace je v knize *Školní didaktika (2002)* v kapitole *Neverbální komunikace* od Prokešové popsána následovně: „Neverbální komunikace („mluvení beze slov“) je pohybovým chováním, v němž gesta, mimiku, pozice těla a další výrazové prostředky vzájemně propojujeme do smysluplných

sdělení, která mohou být bezděčná, ale také záměrná“. (Prokešová, 2002, s. 256 In Kalhous & Obst a kol., 2002)

Komunikací jak verbální, tak neverbální jsme popsaly, jak na žáka/y komiks působí a jak oni musí (měli by) reagovat na něj. Je nutné, aby zachytili ty nejmenší detaily prostředí, gesta postav, mimiku postav atd. Tedy, aby se vyznali v neverbální komunikaci a dokázali jí správně interpretovat do pozdější verbální komunikace o daném díle, o tom, co má dílo (asi) vyjadřovat.

Z hlediska výuky probíhá taktéž pedagogická komunikace. Definice pedagogické komunikace dle Průchy (2001) je následující: „Pedagogická komunikace je zvláštní případ sociální komunikace. Je zaměřena na dosažení pedagogických cílů, mívá vymezen obsah, sociální role účastníků, stanovená či dohodnutá komunikační pravidla. Odehrává se nejen ve škole, ale také v rodině, ve sportovních a zájmových zařízeních, ve výchovných a převýchovných zařízeních, v pracovním prostředí. Má aspekty intencionální, kognitivní, motivační, regulační“ (Průcha, 2001, s. 155). Mezi účastníky pedagogické komunikace řadíme tedy žáka/y a učitele, kdy počet aktérů pedagogickou komunikaci samotnou rovněž ovlivňuje, jak o tom píše Mareš a Křivohlavý ve své knize: *Komunikace ve škole* (1995) následovně: „Už sám počet účastníků ovlivňuje průběh a výsledky pedagogické komunikace. Dá se říci, že se vzrůstajícím počtem osob se možnosti přímé mezilidské komunikace zužují, s klesajícím počtem rozšiřují“ (Mareš & Křivohlavý, 1995, s. 27).

Toto všechno má vliv na klima třídy, které je pro tvůrčí práci, jakou práce s komiksem bezpochyby je klíčové. Třídní klima Zormanová definuje takto: „Jako klima třídy je stručně, řečeno, označována celková atmosféra, tj. vztahy mezi členy třídy (žáci celé třídy, skupinky žáků v dané třídě, jednotliví žáci, dále všichni učitelé vyučující v dané třídě a konečně učitelé jako jednotlivci). Jedná se o sociálně psychologické jevy, které jsou dlouhodobé, typické pro danou třídu a daného učitele po několik měsíců či let. Na téže škole mohou existovat vedle sebe rozdílná sociální klimata v rozdílných třídách: od klimat působících na žáky pozitivně až po klimata působící negativně“ (Zormanová, 2014, s. 42).

Učitel tedy hodině vtiskuje její směr a ve chvíli, kdy se rozhodne pro výukovou metodu komiksu, zároveň spoléhá na to, že žáci zaujmou aktivní roli ve výchovně-vzdělávacím procesu a stanou se spoluaktéry výuky.

Komiks jako didaktický prostředek má tedy velký potenciál a lze na něj nahlížet jako na „zprostředkovatele“ obtížných či nezáživných témat mladšímu obecenstvu. R. Čapek (2015) dělí didaktický komiks dle následujících čtyř využití:

1, **Komiks jako informační složka** – žák na základě komiksu sbírá informace o tématu; obrazová nebo textová složka má pro něj výpovědní hodnotu;

2, **Komiks jako ilustrační složka** – žák vnímá jinak získané informace v kontextu názorně zobrazeného příkladu;

3, **Komiks jako aktivizační složka** – žák aktivním způsobem dotváří komiks nebo pracuje s komiksem v úkolech z něho vycházejících;

4, **Komiks jako autorská složka** – žák na základě instrukcí sám komiks vytvoří. (Čapek, 2015, s. 105)

Dále v práci s komiksy jsme využily všechny čtyři části, o kterých píše Čapek. Mnou zpracované komiksy jsou vypracované na webu: *StoryboardThat* (Storyboardthat.com, 2022).

1.4 Teorie komiksu

Teorie komiksu naráží již v začátcích na problém toho, že není ukotvena jedna základní definice, ale pokusy o definování komiksu se rozvíjejí do dvou druhů. Thierry Groensteen tuto skutečnost chápe jako chybnou a popisují jí ve své knize *Stavba komiksu* následovně: „Ony definice jsou dvojího druhu. Jedny, často lapidární, mají povahu esencialistického přístupu a snaží se uzavřít, bytí komiksu do jakéhosi syntetického vzorce. Je to podnik bezpochyby odsouzený ke krachu“. (Groensteen 2005, s. 25) T. Groensteen chápe tedy komiks jako médium. Médium, skrze které je možné komunikovat (vyprávět) s ostatními v podstatě cokoliv. „To podstatné v komiksu je v organizovaném prostoru, který fixluje mezi oběma dimenzemi média a percepční sugescí světa“. (Groensteen 2005, s. 25)

Scott McCloud ve svém díle *Understanding Comics* hovoří o tom, že komiks je sekvenční umění. „Sekvenční umění znamená to, že komiks tvoří obrazy řazené za sebou do sekvencí“ (McCloud, 1993, s. 51). To tedy znamená, že komiks musí mít více než jeden obraz, abychom definici komiksu mohly považovat za kompletní, musíme doplnit ještě část od R. C. Harveyho, který v kapitole: *Comedy At The Juncture Of Word And Image* v díle od Robina Varnuma a Christiny T. Gibbons v díle: *The language of comics: word and image*, zdůrazňuje nutnost verbální složky v komiksu (Harvey, 2001, s. 71). V případě, že spojíme tyto dvě definice dohromady, vyjde nám z toho to, že komiks musí být rozdělen do sekvencí o minimálně třech oknech (sekvencích) a musí obsahovat verbální projevy.

V první části hodiny jsme si s žáky ve škole komiks nedefinovali takto: „Komiks je umělecký projekt, který vyjadřuje podstatu sdělení přes postavy a děj v rámečcích“. (Žáci čtyřletého gymnázia, 2022)

Komiks, je tedy mainstreamovou společností brán za umění, ze kterého se postupem času stávalo médium pro různá sdělení. Komiks je nejvíce rozšířen v USA a Japonsku. V České republice se komiksy do popředí zatím (oproti jiným sdělovacím médiím) nedostávají tak snadno, i když i toto odvětví se zlepšuje, což je vidět na širších možnostech výběru komiksu v ČR, kde se komiksy zaměřují například na popularizaci českých dějin popřípadě české literatury díly, jako jsou např.: *R. U. R.* (Čupová, 2020), *Komiksová Kytice* (Štursová, 2016) či komiksová minisérie zaměřená na české dějiny s názvem *Oprásky sčeskí historie* (Jaz, 2013) a mnohé další.

Ve chvíli, kdy komiks chápeme jako umělecké dílo, které má zachycovat pomocí verbální komunikace myšlenku a předávat jí dál. Je nutné si komiks také popsat.

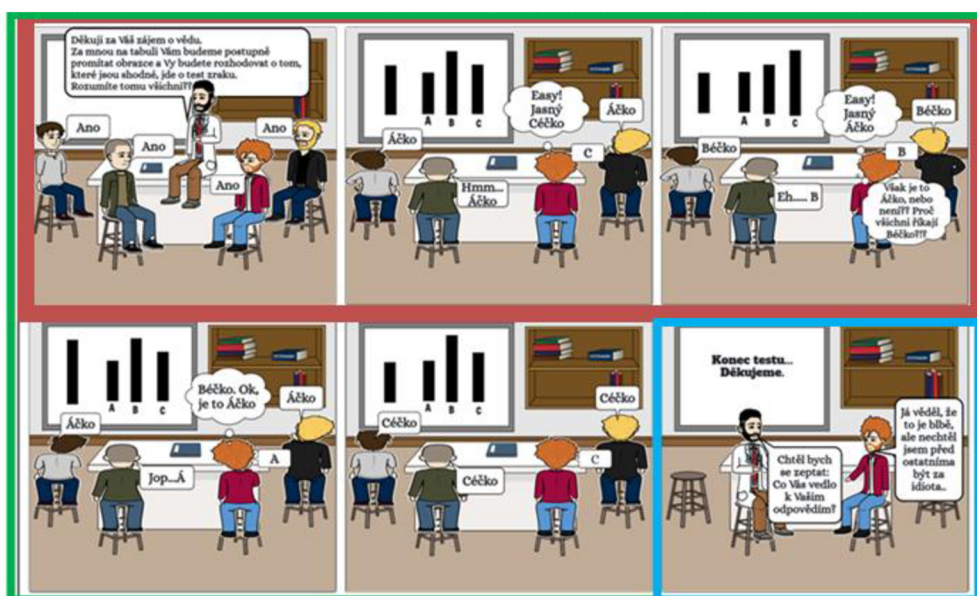
Základní jednotkou komiksu je jeden tzv. *obraz*. Ovšem dle Groensteena je základní jednotkou komiksu tzv. *strip* – tj. sekvence obrazů na jednom řádku (Groensteen 2005, s. 195). Jejich funkcí je tedy udržet dějovou linii a usnadnit čtenáři orientaci v komiksu. Dalším důležitým pojmem jsou rámečky (panely).

Rámečky nám orámují jednotlivé obrazy komiksu a slouží k jasnému oddělení jednoho obrazu od obrazu druhého, což opět daný komiks činí přehlednějším. Toto vše Groensteen rámuje tzv. pojmem *hyperrámec*, což je samotný okraj archu (Groensteen 2005, s. 196). Dále pak v komiksech nacházíme tzv. *bubliny*, tedy části komiksu, ve kterých je napsaný určitý text například co daná postava právě říká, na to jsou používány kulaté či hranaté tvary bublin. Popřípadě, co si postava myslí, je znázorněno bublinou ve tvaru „mráčku“. V neposlední řadě jsou v komiksech používány symboly, emotikony. Ovšem u nich je zásadní vybrat takový symbol, se kterým je mainstreamová společnost ztotožněna a dokáže okamžitě určit, co daný symbol znamená. Například červené srdce znamená lásku a rozsvícená žárovka zase nápad.

Výše uvedené pojmy představíme na mnou vytvořeném komiksu o konformitě (obr. č. 1):

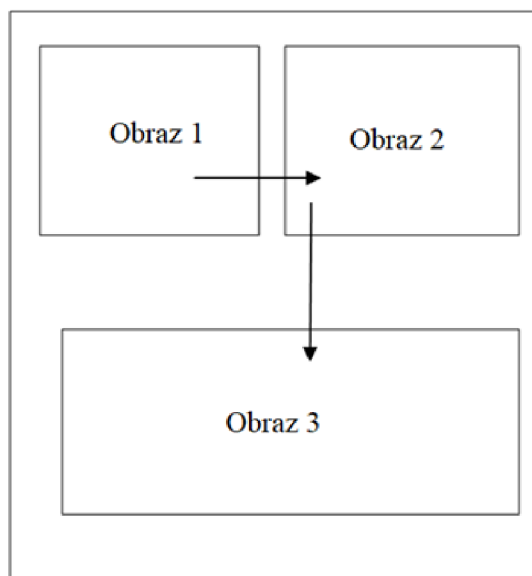
Obr. č. 1: Komiks – KONFORMITA (vytvořeno autorkou pro představu možné scény)

Dle teorie od Groensteena nám náš arch komiksu o konformitě ohraničuje hyperrámec dvou řad stripů po třech rámečcích. Červenou barvou jsme orámovaly jeden strip. Zelenou barvou je orámovaný jeden komiksový arch a modrou barvou je nastíněna hranice jednoho rámečku, který rámuje jeden ucelený obraz.

Groensteen sám vychází z předpokladu, že „dokonalý“ komiksový arch je tvořen třemi stripy (Groensteen 2005, str. 51). Rozvržení „dokonalého“ archu vidí Groensteen následujícím způsobem (viz naše Schéma č. 1 – „Dokonalý“ komiks).

Schéma č. 2 - „Dokonalý“ komiks

Rámečkům věnuje Groensteen velkou pozornost, hovoří o šesti funkcích, které rámeček sám o sobě plní. První funkcí je funkce ohrazení – samotné ohrazení obrazce / scény, která se na daném poli odehrává a je zásadní při interpretaci a orientaci v komiksu. Dále také tvar rámečku rozhoduje o tom, jak a jakým způsobem budou postavy, zvířata a další objekty v daném prostoru rozmístěny. Zda je možné zaměřit se na detail, či se jedná například o úvodní velkou scénu, kde je zapotřebí čtenáři představit co největší část prostoru, ve kterém se bude po celou dobu čtení komiksu pohybovat. „Tato funkce nám tedy ukazuje, co má být ukázáno a skrývá, co má být skryto“ (Groensteen 2005, s. 57).

Druhou funkcí je funkce separační, ta má za úkol oddělit – separovat jednotlivé obrazy od sebe, aby bylo možné každý číst jednotlivě. Ovšem nesmí to ohrozit kontinuitu příběhu. Zjednodušeně řečeno, jde tedy o mezeru mezi rámečky.

Dle Groensteena je třetí funkce, funkce rytmická, jež je u komiksu jednoznačnější než u filmu a tak jde lépe pracovat s rytmickými přechody z jednoho obrazu do druhého. Tato funkce rámečku tedy zajišťuje „kadencovanou četbu, rytmizovanou operaci překonávání rámečků“ (Groensteen 2005, s. 64).

Další funkcí rámečku je funkce strukturovaná. Jak je z názvu již patrné jedná se o funkci struktury rámečku, která podléhá struktuře celého archu, jak jsme již naznačily v našem schématu č. 1 – „*Dokonalý*“ *komiks*. Jeden z nejvýznamnějších teoretiků komiksu Groensteen se zaměřuje na obdélníkovou strukturu práce s komiksem a tudíž všechny své rámečky tvoří pomocí obdélníků, maximálně čtverců. Toto své rozhodnutí zdůvodňuje tvarem papíru a snazšímu přizpůsobení oka čtenáře danému rámečku. Strukturovanou funkci rámečku Groensteen podporuje takto:

„Čtenář musí umět vyprávění snadno sledovat. Existuje tu zejména jedno absolutní pravidlo: v našich krajích se čte zleva doprava. [...] Ukážu-li postavu, která běží, míří většinou kvůli tomuto prostému pravidlu zleva doprava; a pak, odpovídá to zvyklosti oka, které sleduje pohyb a také jej zesiluje: zleva doprava se zdá být rychlost vyšší než zprava doleva. Opačný směr používám, když se postava vrací. Kdybych ji vždycky nechal běžet zprava doleva, na každém obrázku by vypadala, jako že se vrací zpět, že sleduje samu sebe” (Groensteen 2005, str. 66).

Pátou funkcí rámečku je funkce expresivní. Expresivní funkce má vliv na tvar rámečku, ale také na jeho strukturu, proto je považována za zásadní. Rám samotný může být jistým nosičem exprese. Expresí můžeme kompletně změnit vyprávěcí rovinu například z bdělého světa do světa snu a to například změnou tvaru vyprávěcí bubliny.

Poslední funkcí, kterou dle Groensteena rámeček má je funkce lekturální. Rámeček tu tedy plní funkci jakési „indicie – něčeho ke čtení“ (Groensteen 2005, s. 72). To znamená, že pokud se čtenář komiksu setká s rámečkem, okamžitě předpokládá, že děj uvnitř rámečku je nutné dešifrovat a interpretovat.

Všech šest funkcí rámečku dává komiksu jednotný celek, který je posléze pro čtenáře poutavý a díky tomu může mezi postavou / hrdinou komiksu a čtenářem vzniknout vztah. „Zvláště mezi textem a mluvčím vzniká bipolární vztah, který je ovlivněn „percepčním automatismem“. „Přítomnost postavy je výrazná informace, kterou čtenář registruje již v prvním v okamžiku“ (Groensteen 2003, s. 97).

Ve chvíli, kdy si dílo rozvrhneme do „dokonalého“ rámečku, je zapotřebí pozastavit se nad textovou rovinou komiksu a taktéž nad tím, co komiks verbálně vyjadřuje. Robert C. Harvey říká, že „komiks je tvořen obrazovým narativem nebo výkladem, v němž slova (často vložená do obrazu uvnitř bubliny) obvykle mají podíl na významu obrazu a naopak“ (Harvey 2001, s. 76). Verbální stránka práce je tedy úzce spjata s textem a s tvarem vyprávěcí bubliny. To co verbální strana čtenáři přináší je prostor pro realizaci a dramatizaci příběhu dle vlastní fantazie. Co se týče textu, nejdůležitějším textem jsou texty v tzv. *vyprávěcích bublinách*, posléze také případné doprovodné texty nad, pod či vedle rámečku. Tudíž umístění textu ať již ve vyprávěcí bublině či jinde je pro čtenáře taktéž důležitým vodítkem v tom jak se orientovat v textu, ale také v tom, jak si text interpretovat. Ovšem také nesmíme opomíjet název komiksu, ten se velmi často objevuje na přední straně komiksu tzv. *splash page*, tím pádem je jeho funkce nepostradatelná a u mnoha čtenářů rozhodující.

1.5 Závěrečné shrnutí teoretické části práce

V této kapitole jsme se pokusily z teoretického hlediska shrnout to, jak vypadá výuka psychologie na středních školách z pohledu RVP, to jsme doplnily o rozhovor s vyučujícími z praxe. Takto uchopené téma nás poté již přesunulo k samotnému tématu práce a to k výukovým metodám se zaměřením na výukový komiks. Dále jsme shrnuly to, co je potřebné pro správné čtení komiksu a to jak komunikaci (verbální i neverbální), ale také jelikož se jedná o komiksy na psychologické téma o funkční psychologickou gramotnost. To vše jsme doplnily teorií komiksu, která se primárně věnovala klasickým komiksům, myšleno těm sešitovým (vícestránkovým) než jsou v práci naše krátké výukové komiksy. Nicméně i pro ně tato teorie platí a samozřejmě i výukový komiks je možné vymyslet jako komiks na více stran a udělat z toho například komiksový sešit.

2. Metodologie výzkumného šetření

V této kapitole se věnujeme cíli práce a z něho vyplývajícím výzkumným otázkám, ale i samotné tvorbě komiksů. Dále je zde uvedeno jaký postup jsme zvolily při našem předvýzkumu, jak tento předvýzkum ovlivnil náš hlavní výzkum a jakým způsobem byla zpracovávána data, která nám poskytla náhled do hodin psychologie vyučovaných výukovou metodou - komiksu. Dále se v této kapitole budeme věnovat výběru výzkumného souboru, zúčastněnému pozorování a evaluačním dotazníkům. Taktéž je zmíněna evaluace autorky práce při sestavování komiksu pro výuku psychologických témat ze sociální psychologie – konkrétně: konformita, efekt přihlížejícího a deindividuace.

2.1 Cíle práce

Základním cílem práce je deskripce, analýza a ověření možností využití moderní výukové metody - komiksu ve výuce psychologie na střední škole. Zkoumáme nejen možnosti, ale i limity užití komiksu ve výuce psychologie na střední škole s přihlédnutím ke všem možným proměnným, které tuto výuku ovlivňují.

Dalším naším cílem je nalézt odpověď na otázku Salima Murada: „*Jak složité je navrhnout takový komiks*“?

Za klíčové tedy považujeme jak samotnou práci žáků s komiksem ve výuce psychologie, tak jejich odpovědi vztahující se k probíranému tématu. Tím zjišťujeme, zda či jakým způsobem byly komiksy nápomocny k pozdějšímu vybavení si teorie z dané výukové jednotky. Jde nám o propojení psychologického tématu a ne tak často využívané výukové metody – komiksu. Rovněž nás zajímá kontext prostředí třídy a další vlivy, které mohou mít na takovouto výuku vliv.

Z výše uvedeného vyplývá, že metodologie výzkumu je založena na výzkumné strategii kvalitativní. Z výzkumných metod bylo použito zúčastněné pozorování, diskuse, rozhovor a evaluační dotazník. Klíčové pro analýzu jsou výstupy žáků z předem předpřipravených komiksů a evaluačních dotazníků. To vše má i své limity, které jsou v práci rovněž zmíněny.

Výsledky výzkumu se věnují celkem čtyřem vyučovacím hodinám výuky psychologie – konkrétně třem vybraným experimentům ze sociální psychologie (konformita, efekt přihlížejícího a deindividuace). Dále pak dvěma krátkým vstupům do hodiny kvůli práci na evaluačních dotaznících.

2. 2 Výzkumné otázky, výzkumné předpoklady

VO1: Jaké jsou možnosti využití komiksu ve výuce psychologie na střední škole?

Tato první výzkumná otázka vychází z předpokladu, že práce s komiksem na střední škole není častá a nás tedy zajímá potenciál této výukové metody. Rovněž však nezapomínáme i na možné limity a obtíže, které se s touto metodou pojí, což tvoří další v pořadí druhou výzkumnou otázku.

VO2: Jaké jsou limity využití komiksu ve výuce psychologie na střední škole?

VO3: Jak žáci pracují s psychologickým tématem prostřednictvím komiksu ve výuce psychologie?

Třetí výzkumná otázka je zaměřena na samotný proces, tj. osvojování si psychologického tématu prostřednictvím komiksu.

VO4: Zda a jakým způsobem pomáhá komiks s vybavením si psychologického tématu?

Ve čtvrté výzkumné otázce nás zajímá dlouhodobější účinek této výukové metody a jeho možnosti při vybavování si psychologického tématu s více než měsíčním časovým odstupem, odstupem třiceti šesti dnů.

Posledním naším cílem je nalézt odpověď na otázku Salima Murada: „*Jak složité je navrhnout takový komiks*“?

Tato otázka je nejkřičivější otázkou pro pedagoga – její podstata se ptá na čas a na nutné schopnosti, které pedagog již musí mít před / při a po vypracování svého autorského komiksu. Jak již bylo uvedeno, v odborné literatuře se dočteme o potenciálu výukové metody – komiksu (Čapek, 2015), ale sestavit tento komiks

není snadnou záležitostí. Najednou se do popředí dostává například i práce s vizuální gramotností atd. Dále je potřeba osvojit si práci s webovými stránkami (např.: <https://www.storyboardthat.com/>) kde naše komiksy vznikaly. Proto součástí praktické části práce je vlastní evaluace autorky práce při sestavování komiksu pro výuku psychologických témat.

2. 3 Sběr dat

Výzkum k diplomové práci měl dvě fáze (předvýzkum a hlavní výzkum). Sběr dat začal na konci roku 2021, kdy jsem na střední zdravotnické škole provedla již zmiňovaný předvýzkum. Onen hlavní výzkum proběhl na konci března 2022 na čtyřletém gymnáziu. Obě dvě školy se nacházejí v rozdílném krajském městě. S výzkumem na obou školách bylo s předstihem informováno vedení školy, které dalo k výzkumu souhlas a posléze i žáci, kteří měli možnost se výzkumu neúčastnit. Ovšem taková situace nenastala.

Na začátku října 2021 jsem se tedy domluvila s vyučující na střední zdravotnické škole, u které jsem tou dobou vykonávala praxe, že bych do hodiny v rámci probírané látky o sociální psychologii přinesla dva komiksy (viz kapitola třetí), na kterých bych postavila výuku. Tento plán se setkal s úspěchem a tak jsem 9. listopadu 2021 v hodině použila mnou vytvořený komiks na konformitu (viz kapitola třetí) a o týden později, tedy 16. listopadu 2021, jsem hodinu postavila na mnou vytvořeném komiksu o efektu přihlížejícího (rovněž viz kapitola třetí).

V roce 2022, na začátku ledna jsem se poprosila vyučující na ZSV na čtyřletém gymnáziu o možnost aplikovat v hodině ZSV (psychologie) své tentokrát již tři komiksy na témata ze sociální psychologie. Tento nápad se setkal s úspěchem a tak i tato část výzkumu mohla proběhnout. Do hlavního výzkumu jsem se rozhodla přidat třetí komiks, komiks zaměřený na deindividuaci, což byl rozdíl oproti předvýzkumu. Důvod přidání třetího komiksu byl ten, že jsem znala žáky i časové podmínky školy natolik dobře, že jsem mohla předpokládat, že na devadesát minut (standardní doba výuky na tomto gymnáziu) bude zapotřebí třetí komiks. Pro experiment s deindividuací jsem se rozhodla, protože oproti předchozím (konformitě, efektu přihlížejícího) je málo známý ale zároveň téma konformity a efektu

přihlížejícího rámuje. Návrh se setkal s úspěchem a tak jsem mohla předposledního března v hodině aplikovat všechny tři komiksy s tím, že posléze – druhý den dám žákům opakovací práci (evaluační dotazník) a o měsíc později od dané hodiny s komiksy žáci dostanou další opakovací práci (evaluační dotazník) na téma z hodiny z 30. 3. 2022.

Celkový přehled hodin, které jsem mohla učit za pomoci autorských komiksů, se nachází v Tabulce č. 1 – *Přehled odučených hodin v rámci výzkumu*.

Tabulka č. 1 – Přehled odučených hodin v rámci výzkumu	
Předvýzkum (9. 6. a 16. 11. 2021)	
Den a datum	Úterý - 9. 11. 2021
Vyučovací hodina	3.
Vyučovaný předmět	Psychologie
Téma výuky	Sociální psychologie - konformita
Vyučující	Autorka práce
Třída	V. G.
Den a datum	Úterý - 16. 11. 2021
Vyučovací hodina	3.
Vyučovaný předmět	Psychologie
Téma výuky	Sociální psychologie – efekt přihlížejícího
Vyučující	Autorka práce
Třída	V. G.
Hlavní výzkum (30. 3. a 5. 5. 2022)	
Den a datum	Středa - 30. 3. 2022
Vyučovací hodina	3. a 4.

Vyučovaný předmět	ZSV (psychologie)
Téma výuky	Sociální psychologie v komiksech
Vyučující	Autorka práce
Třída	V. G. (1/2)
Den a datum	Středa - 30. 3. 2022
Vyučovací hodina	5. a 6.
Vyučovaný předmět	ZSV (psychologie)
Téma výuky	Sociální psychologie v komiksech
Vyučující	Autorka práce
Třída	V. G. (2/2)
Den a datum	Čtvrtek - 5. 5. 2022
Vyučovací hodina	1.
Vyučovaný předmět	ZSV (psychologie)
Téma výuky	Opakování poznatků ze sociální psychologie
Vyučující	Autorka práce
Třída	V. G. (celá)

Celkový výzkum tedy proběhl od začátku listopadu 2021 do začátku května 2022. Během výuky jsem si psala pečlivé poznámky. Poznámky z hodin se týkaly např.: zapojení žáků do hodiny, časových parametrů, třídního klimatu a dalších možností komiksů (alterace, variace aj.), které se posléze staly podkladem pro třetí kapitolu této práce.

2. 4 Možnosti a limity práce s komiksem

Množství možností pro práci s komiksem je velké a to díky tomu, že veškerá pole / okna v komiksu jsou variabilní a dají se během chvílky přemístit či jinak předělat, což považujeme za velmi velkou výhodu. Nicméně v našem výzkumu jsme komiksy použily ve třech variantách. Komiks na deindividuaci byl komiks vytvořený se záměrem, čistě klasickým – přečíst a na základě toho pochopit teorii daného psychologického tématu. Oproti tomu komiks na efekt přihlížejícího byl vytvořen s myšlenkou největší realizace kreativity žáků, proto mají žáci zadané „pouze“ prostředí, počet a styl vyprávěcích bublin, jinak je vše ostatní na nich samotných. Poslední variantou komiksu použitého v naší práci je komiks na konformitu. Tento komiks se ocitá na pomezí dvou již zmíněných variant komiksů, neboť je v něm jak text autorky, tak možnost na volné vyjádření názoru žáků na danou problematiku.

Takto široké množství variací má ale i své limity, prvním z nich je špatná práce s komikem na straně autora práce. Ať již jde o špatně vybranou scénu, málo polí či využití symbolů, které žáci mohou identifikovat jinak, než bylo autorem zamýšleno. Další limity vidíme například ve špatném odhadnutí času potřebného na důkladné využití komiksu ve výukové hodině. (Zde se ukázalo, že pokud žáci přijímají psychologii, jako důležitou vědu potřebují více času na vytvoření komiksu. Naopak pokud žáci psychologii jako vědu neuznávají, je potřeba věnovat více času reflexi, sebereflexi a následné diskusi o daném tématu, než samotnému vytváření komiksu žáky). A mnohé další.

2. 5 Tvorba komiksů

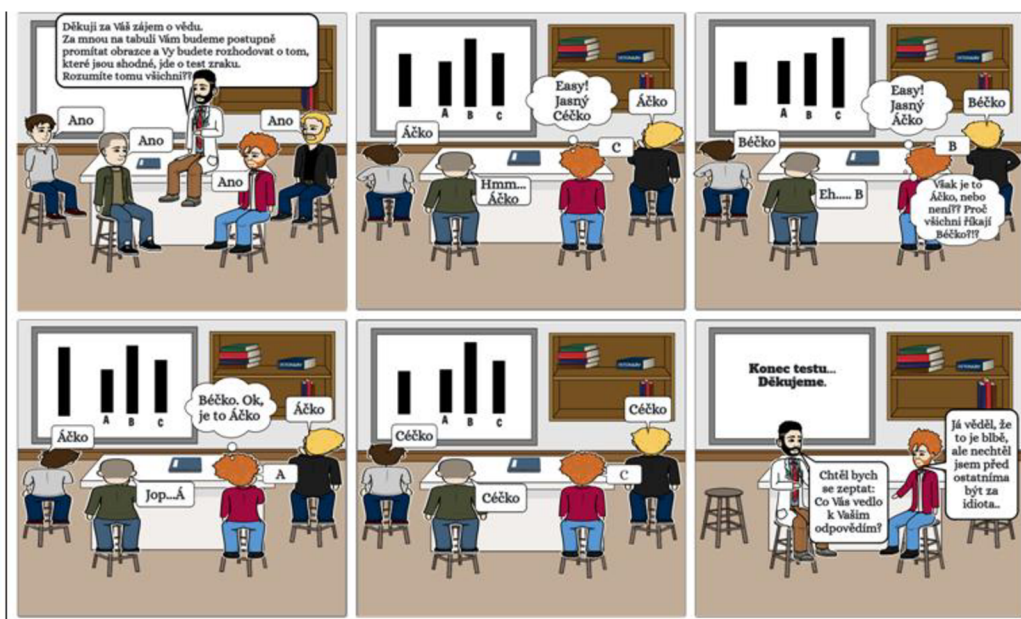
Samotná tvorba komiksů byla pro tuto práci zásadní. Na radu Marka Šebeše, který se této problematice věnuje, jsem obdržela doporučení na pět webových stránek (pixton.com, [Make Beliefs Comix](http://MakeBeliefsComix.com), [stripgenerator](http://stripgenerator.com), [witty comics](http://wittycomics.com), [storyboardthat](http://storyboardthat.com)), které jsou pro tvorbu komiksu vhodné. Po vyzkoušení všech zmiňovaných webů a dalšího prozkoumání internetu jsem se rozhodla pro doktorem Šebešem poslední doporučený web ([storyboardthat](http://storyboardthat.com)) a to především z důvodu

nejpříznivějších uživatelských podmínek pro „tvůrce začátečníka“ a velkému množství možností v základní neplacené verzi.

Samotná tvorba komiksů jde rozdělit do dvou částí – část plánování (plánování toho, jak téma uchopit a zpracovat tak, aby se vešlo do tří až šesti rámečků) a část samotného „kreslení“ či spíše „sestavení obrazu“ v samotném webovém prostředí. Osobně mi delší časovou přípravu zabrala první část, než následné poskládání scény dohromady ve webovém rozhraní.

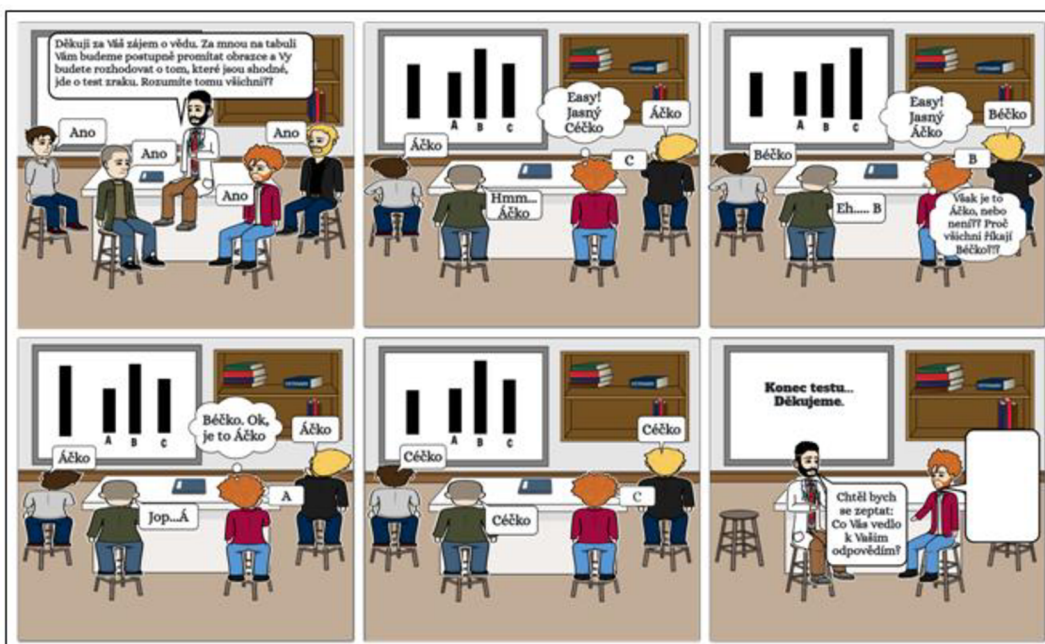
První varianta komiksu o konformitě (viz níže), byla brána jako první nástin toho, jak by komiks mohl vypadat a až následně k tomu bylo vymyšleno metodické rozpracování. To bylo posléze použito jak v předvýzkumu, tak v hlavním výzkumu. Jelikož šlo o první vytvořený komiks, jeho tvorba trvala výrazně déle, než tomu bylo u následujících komiksů. Tvorba tohoto komiksu trvala přesně 2 hodiny a 52 minut.

Obr. č. 1: Komiks – KONFORMITA (vytvořeno autorkou pro představu možné scény)

Následně byl komiks ještě upraven do podoby, ve které byl ve výuce použit (viz níže)

Obr. č. 2: Komiks na téma: KONFORMITA

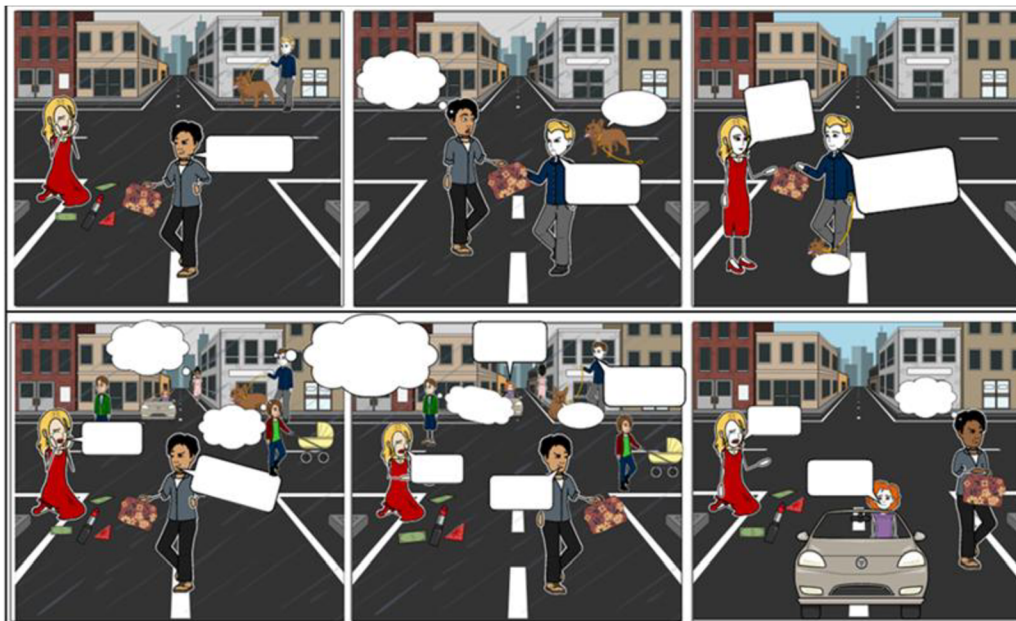
Druhý komiks byl upravován nejvíce (viz níže), neboť v první verzi, která byla použita v předvýzkumu, byl předmět mnou zamýšlený jako – kabelka – identifikována jednou skupinou žáků jako květináč s kytkami. Proto ve druhé verzi, verzi pro hlavní výzkum jsem použila vizuál pro onu kabelku, která již byla všemi jako kabelka identifikována bez problémů. Tvorba tohoto komiksu i s následnou úpravou trvala 50 minut.

Obr. č. 3: Komiks – EFEKT PŘIHLÍŽEJÍCÍHO (vytvořeno autorkou pro představu možné scény)

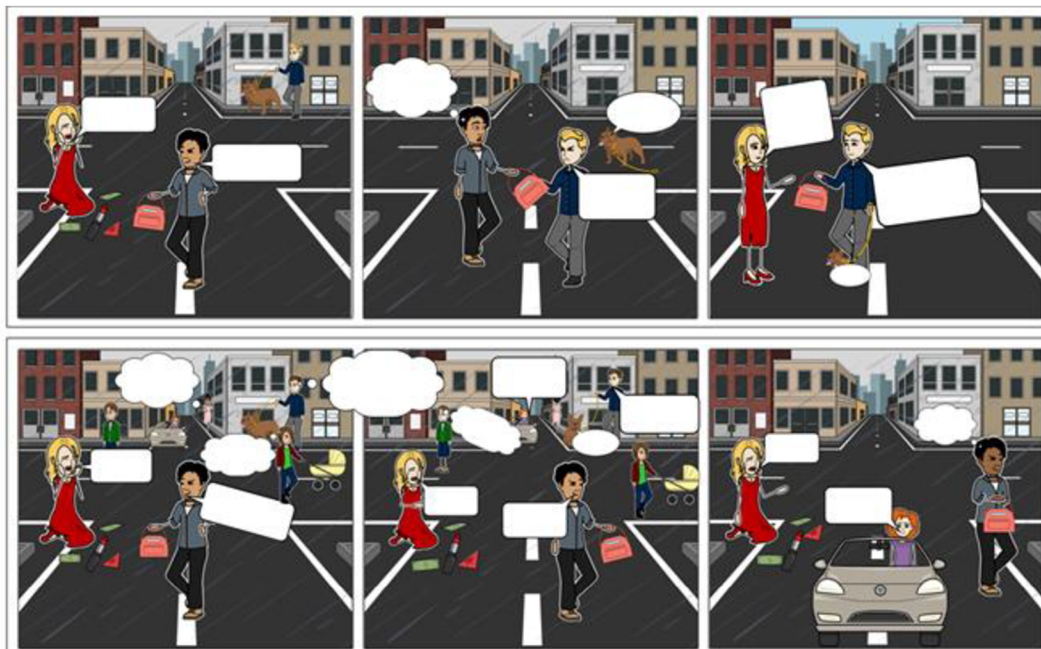
Komiks byl ještě upraven do verze pro výuku a to následovně:

Obr. č. 4: Komiks na téma: EFEKT PŘIHLÍŽEJÍCÍHO

Po onom předvýzkumu byl komiks posléze upraven ještě jednou a to do podoby, ve které byl použit při hlavním výzkumu. (viz níže)

Obr. č. 5: Komiks na téma: EFEKT PŘIHLÍŽEJÍCÍHO

Třetí a poslední komiks, komiks na deindividuaci (viz níže) byl vytvořen dodatečně až před použitím v hlavním výzkumu a to z důvodů toho, že jsem přesně věděla, jací žáci mě čekají a že mne nečeká výuka v časovém úseku čtyřiceti pěti minut, ale minut devadesát – tudíž postup práce s komiksem byl žákům přizpůsoben přesně dle jejich možností a potřeb.

Obr. č. 6: Komiks na téma: DEINDIVIDUACE

Tento poslední komiks byl postupně upravován pouze v malých detailech, jako byla například velikost bombónů aj. Celkový čas práce s tímto komiksem se vyšplhal na 25 minut.

3. Prezentace dílčích výsledků výzkumu – komiks ve výuce psychologie na středních školách

V této kapitole se budeme věnovat výsledkům našeho dvoufázového výzkumu, týkajícího se použití výukových, autorských komiksů ve výuce psychologie na dvou středních školách ve dvou různých krajských městech.

Již z předchozí tabulky č. 1 - *Přehled odučených hodin v rámci výzkumu* tedy vyplývá, že se v této části zaměříme na vyšší stupně středních škol a rovněž na rozdílné předměty, ve kterých se psychologie vyučuje – psychologie a základy společenských věd (dále jen ZSV).

Veškeré takto nabyté poznatky jsme shrnuly do následujících popisů daných vyučovacích hodin. Dané popisy obsahují část přímého popisu hodiny a také podrobnou analýzu, každý popis je zakončen přehledovým grafem, který shrnuje to,

jak daná hodina vypadala z pohledu procentuálního rozdělení mezi kategorie (*Dialog, Monolog* a *Ostatní*). Do kategorie *Dialog* je zařazen dialog mezi vyučující a žákem/žáky a rovněž mezi žáky navzájem, taktéž dialog během skupinové práce. Kategorie *Monologu* obsahuje monolog vyučující a poté monolog žáka/žáků. Vše ostatní jako např.: promítání videa, psaní testu, úvod hodiny, závěr hodiny atd. jsme zařadily do kategorie s názvem *Ostatní*.

a. Předvýzkum

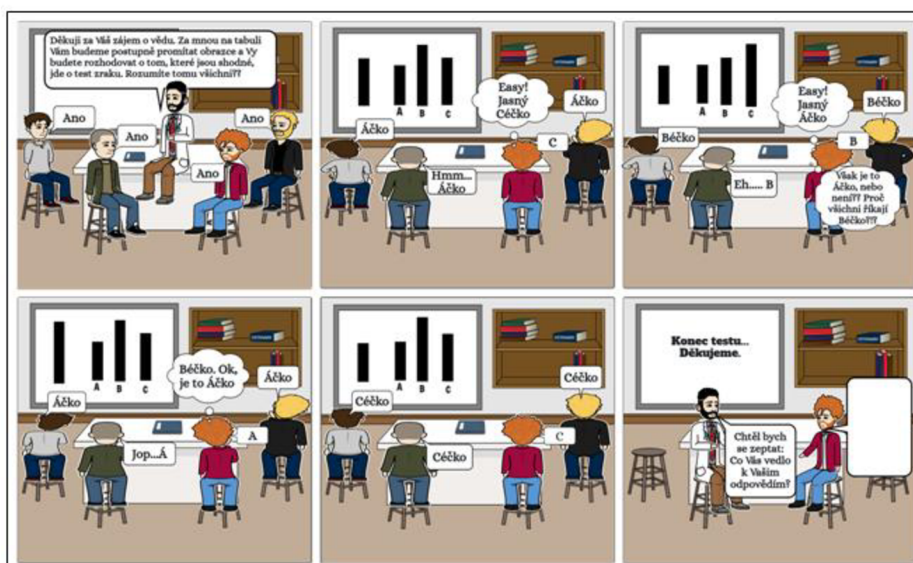
Nejprve tedy popíšeme výukové hodiny, ve kterých jsem použila komiks jako výukovou metodu v rámci předvýzkumu. Hodiny v rámci předvýzkumu proběhly ve 45 minutové výukové jednotce s počtem 24 žáků ve třídě.

3.1.1 Analýza výuky psychologie – střední zdravotnická škola (Úterý 9. 11. 2021)

Na první ze dvou hodin psychologie, na kterých jsem mohla vyzkoušet své komiksy, jsem si připravila komiksovou verzi jednoho z nejznámějších experimentů sociální psychologie a to experiment na konformitu od polsko-amerického sociálního psychologa S. E. Asche.

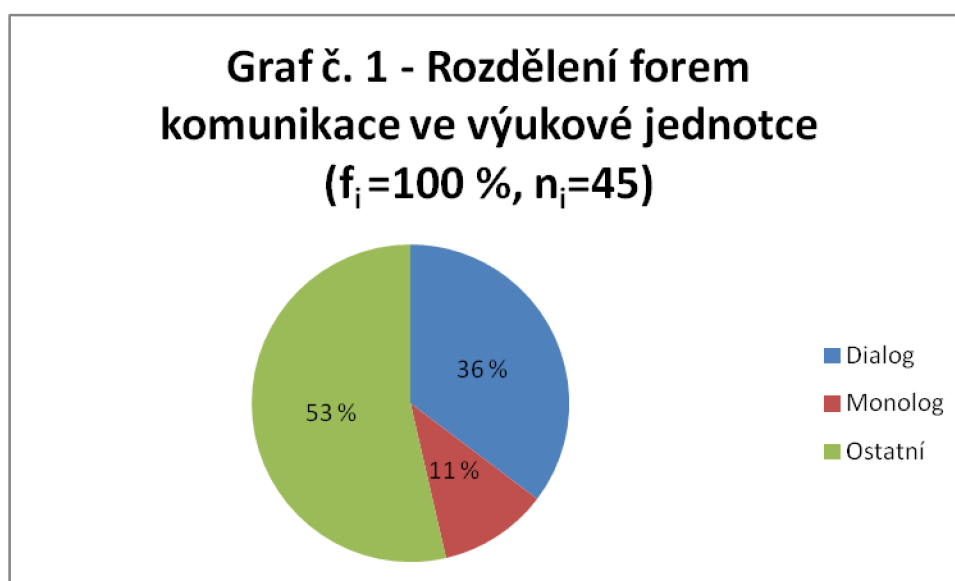
Žáci nejprve v dané hodině psali opakovací test na část vývojové psychologie (dospělost a stáří), následně proběhla reflexe testu a druhou část hodiny jsme věnovali úvodu do sociální psychologie, právě i skrze Aschův experiment (viz níže).

Obr. č. 2: Komiks na téma: KONFORMITA

Konkrétní práce s autorským výukovým komiksem vypadala tak, že jsme si nejprve ujasnili co je to sociální psychologie, jaké jsou její prostředky zkoumání atd. (viz příloha č. 1 – Presentace k výuce (v rámci předvýzkumu)). Následně jsem žáky rozdělila do sedmi skupin po čtyřech až pěti žácích, dle náhodného klíče. Do takto nově utvořených skupin jsem rozdala zadání (viz Obr. č. 2: *Komiks na téma: KONFORMITA*), který si měli žáci za úkol nejprve přečíst, pochopit o co asi jde a následně doplnit poslední bublinu v posledním okně komiksu. Během skupinové práce jsem se u každé skupiny zastavila minimálně dvakrát a ujistila se, že všichni vědí, co mají dělat a snaží se komiks doplnit. Žáci spolupracovali velmi ochotně a za 4 minuty měli práci hotovou. Následovala diskuse o tom, o čem komiks asi je a o tom, co jednotlivé skupiny doplnily do posledního volného pole. Zde panovala shoda. Tedy jako příklad studentské práce uvedu např. tyto dvě odpovědi: „*Já se bál, že by mě ostatní brali za blbce*“ (Žáci střední zdravotnické školy, 2021) či „*Věděl jsem, že je to pitomost, ale bál jsem se vybočit z řady*“ (Žáci střední zdravotnické školy, 2021). Po diskusi jsem pustila video: Aschův experiment, dostupné z <https://www.youtube.com/watch?v=g8AFLI1jHkM> [On-line, 19. 6. 2022], na které navázala opět krátká diskuse a ujištění se, že veškeré teoretické informace předané komiksem a videem žáci pochopili. Hodinu jsem zakončila krátkým shrnutím toho, co je konformita a co nového víme o sociální psychologii.

Celkový přehled komunikace v rámci této hodiny viz graf č. 1 – *Rozdělení forem komunikace ve výukové jednotce* ($f_i = 100 \%$, $n_i = 45$)

3.1.2 Analýza výuky psychologie – střední zdravotnická škola (Úterý 16. 11. 2021)

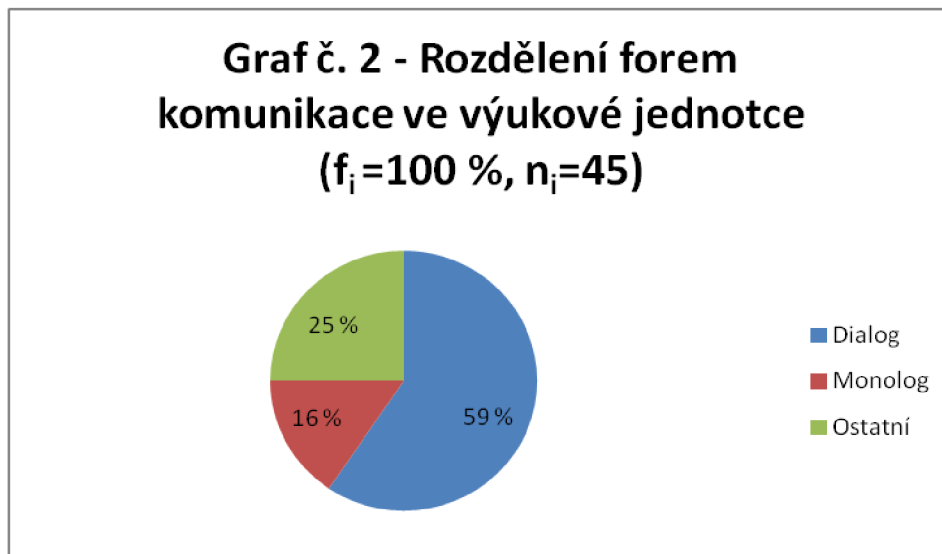
Druhá mnou odučená hodina psychologie navazovala na předchozí hodinu a to především tím, že jsme stále probírali téma sociální psychologie. Nejprve jsme na předchozí hodinu navázali krátkým opakováním toho, co je to sociální psychologie, co je to konformita a následně se přesunuli do dalších experimentů. Jedním z prvních experimentů dané hodiny, byl tzv. *proxemický tanec*. Jako druhý experiment jsem zvolila efekt přihlížejícího. Zde jsem zvolila stejný postup práce s komiksem jako na předchozí hodině a nejprve žáky rozdělila do šesti skupin po čtyřech žácích. Do těchto skupin dostali žáci komiks na efekt přihlížejícího (viz níže) a měli jej na základě vlastní intuice doplnit. Následně žáci ve skupinách navzájem prezentovali to, co jednotlivé skupiny napsaly do svých komiksů a následně si vysvětlili na příkladu, co to efekt přihlížejícího vlastně je. Vše bylo následně doplněno o video: The Bystander effect dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=OSsPfbup0ac> [Online, 19. 6. 2022], které bylo pečlivě okomentováno a v jistých částech překládáno, neboť šlo o video v angličtině s anglickými titulky. Poté následovalo krátké opakování toho, co jsme danou hodinu dělali.

Konkrétní práce s výukovým komiksem na téma: Efekt přihlížejícího (viz níže), spočívala tedy ve skupinové práci a dále byla založena na intuici žáků – zde bylo důležité, aby ve třídě bylo zachováno „kreativně-tvůrčí“ prostředí a žákům bylo jasné, že mohou napsat do komiksu cokoli a nebude to považováno za chybu.

Obr. č. 4: Komiks na téma: EFEKT PŘIHLÍŽEJÍCÍHO

Celkový přehled komunikace v rámci této hodiny viz graf č. 2 – *Rozdělení forem komunikace ve výukové jednotce* ($f_i = 100 \%$, $n_i = 45$)

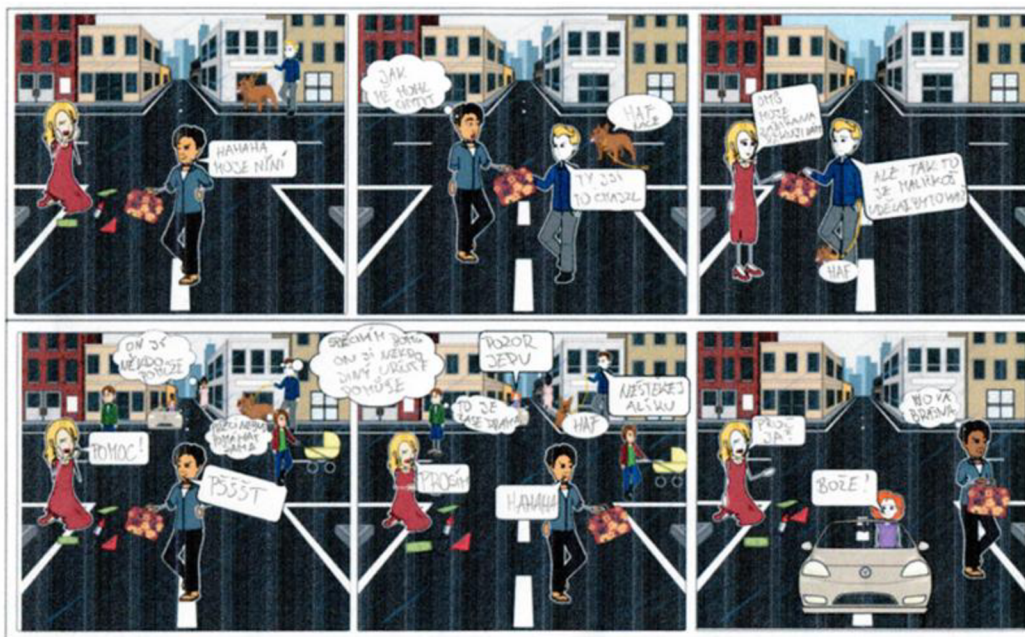
Výsledky práce žáků (během předvýzkumu)

Jako první uvedeme příklady doplnění komiksu o konformitě: „*Já se bál, že by mě ostatní brali za blbce*“ (Žáci střední zdravotnické školy, 2021) či „*Věděl jsem, že je to pitomost, ale bál jsem se vybočit z řady*“ (Žáci střední zdravotnické školy, 2021). Ostatní odpovědi dalších skupin se nesly ve stejném duchu, proto tuto část hodiny považuji za úspěšnou, neboť došlo k pochopení tématu konformity, což se prokázalo i během následné diskuse a posléze závěrečného opakování toho, co konformita tedy je.

Druhou hodinu jsme s žáky společně věnovali převážně komiksu o efektu přihlížejícího. Níže příkládám dvě ukázky z práce žáků (práce proběhla ve skupinách po čtyřech žácích).

První ukázka práce žáků nám ukazuje, že jejich intuice ohledně dění ve všech šesti polích komiksu byla správná a aniž by si toho byli vědomi, tak se do našeho záměru o efektu přihlížejícího trefili velmi dobře.

Obr. č. 7: Komiks - EFEKT PŘIHLÍŽEJÍCÍHO (práce žáků č. 1)

Druhá ukázka práce (viz níže) je práce další skupiny, která se s podstatou komiksu o efektu přihlížejícího rovněž trefila. Ovšem právě výsledek práce této skupiny mě vedl ke změně vizuální podoby kabelky dámy, neboť touto skupinou (jako jedinou z šesti) byla tato kabelka identifikována jako pugét růží a posléze jako kaktus.

Obr. č. 8: Komiks - EFEKT PŘIHLÍŽEJÍCÍHO (práce žáků č. 2)

Zhodnocení předvýzkumu - diskuse

Žáci na komiksy reagovali skvěle, v celku okamžitě se pro práci s nimi nadchli, což možná zapříčinilo menší koncentraci na krátké úvodní vysvětlení toho jak s komiksy pracovat. Tento nedostatek, jsem ale „dohnala“ rychlým (do)vysvětlením při skupinové práci a tak i přestože z 26 žáků s komiksem ve výuce ještě nikdo nikdy nepracoval, vše nakonec proběhlo bez problémů, což vidíme z výše uvedených odpovědí žáků. Předvýzkum tedy ve své podstatě přesně splnil svou roli. Při první práci s komiksy jsem měla šanci ověřit si, zda a jakým způsobem žáci střední školy na komiksy reagují. Ověřila jsem si (ne)jasnost mého grafického vyjádření a také to kolik a v jakém pořadí se do hodiny dané komiksy hodí či nehodí. Zároveň jsem zjistila, že taktika: nejprve komiks, poté video s mým komentářem a následná diskuse o tom, jak onu danou teorii z toho komiksu a videa pochopit byl velmi dobrý nápad.

Díky předvýzkumu jsem tedy byla schopna lépe nastavit podmínky pro hlavní výzkum – zjistila jsem: že musím jeden komiks přidat, že musím změnit vizuál kabelky u komiksu o efektu přihlížejícího a že musím více a lépe vyložit to, jak se samotným komiksem pracovat.

b. Hlavní výzkum

Nyní bude následovat popis výukových hodin v rámci hlavního výzkumu, během kterých jsem využila komiksy na téma sociální psychologie. Hlavní výzkum je od předvýzkumu odlišný především tím, že výuka psychologie v rámci ZSV na čtyřletém gymnáziu neprobíhá ve 45 minutových výukových hodinách, ale v rámci 90 minutových výukových bloků. Zároveň však jsou hodiny ZSV postaveny v rozvrhu naproti cizímu jazyku, tudíž v jedné hodině jsem měla 10 žáků a ve druhé 20 žáků.

3.2.1 Analýza výuky ZSV/psychologie (první část třídy) – čtyřleté gymnázium (Středa 30. 3. 2022)

Dopolední část hodiny (90 minutového bloku) s 18 žáky, by se dala rozdělit do tří částí. V části první jsme si udělali úvod do psychologie, obecné základy, ze

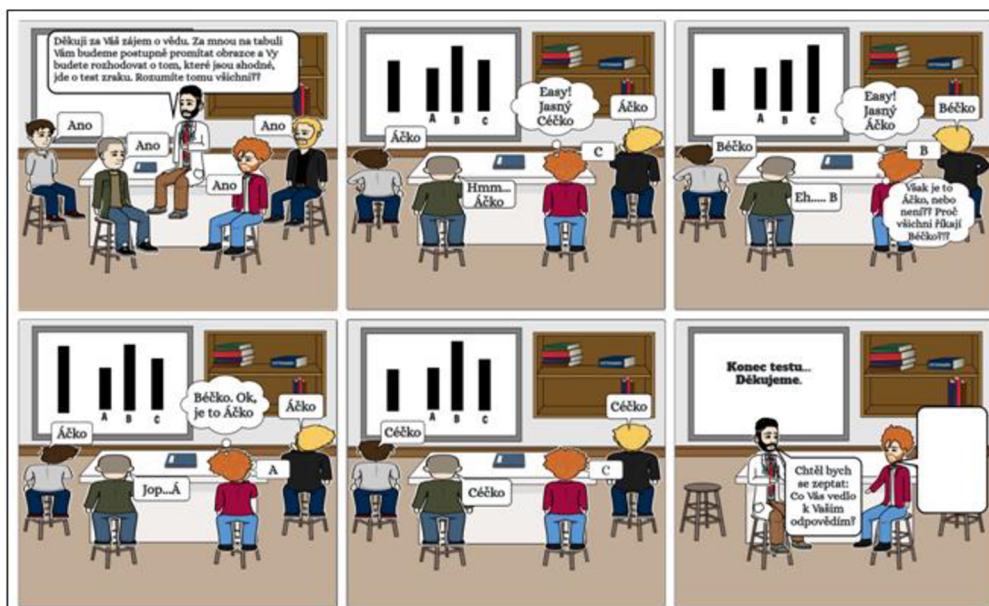
kterých posléze vyplynulo, jak jsem se dostala k sociální psychologii. (Takový „Úvod do psychologie v deseti minutách“ – co je to psychologie, jakou má definici, na jaké disciplíny se dělí – z větší části šlo o můj monolog). V druhé hlavní části hodiny jsme se věnovali sociální psychologii a šesti mnou vybraným experimentům, z čehož 3 byly zachyceny pomocí autorského, výukového komiksu. Část poslední se věnovala reflexi dané „dvouhodinovky“.

Celá „dvouhodinovka“ psychologie probíhala v intencích přiložené prezentace (viz příloha č. 2 – Prezentace k výuce (v rámci hlavního výzkumu)). Na úvod jsem zjistila, v jakém rozpoložení se žáci nachází, a zkusila jsem je zaujmout první částí Marshmallow experimentu. Následně jsme udělali onen krátký a rychlý úvod do psychologie. Poté jsme si řekli co je to sociální psychologie, to vše ve zkráceném čase. Neboť jsme danou hodinu měli stihnout ještě práci s mými komiksy. Následovala skupinová práce na přiřazení pojmů, které byly pro další části hodiny klíčové (viz příloha č. 3 – Skupinová práce – pojmy). Posléze jsme se již drželi mnou vyrobené prezentace, kde se velmi dynamicky střídala práce ve skupině nad komiksem, dialog o tom, o co asi v komiksu šlo a video, které doprovázelo dané experimenty. V závěru hodiny jsme si odtajnil i onen po celou hodinu probíhající Marshmallow experiment a udělali shrnutí, závěr a zpětnou vazbu jak na komiksy, tak na celkový průběh hodiny.

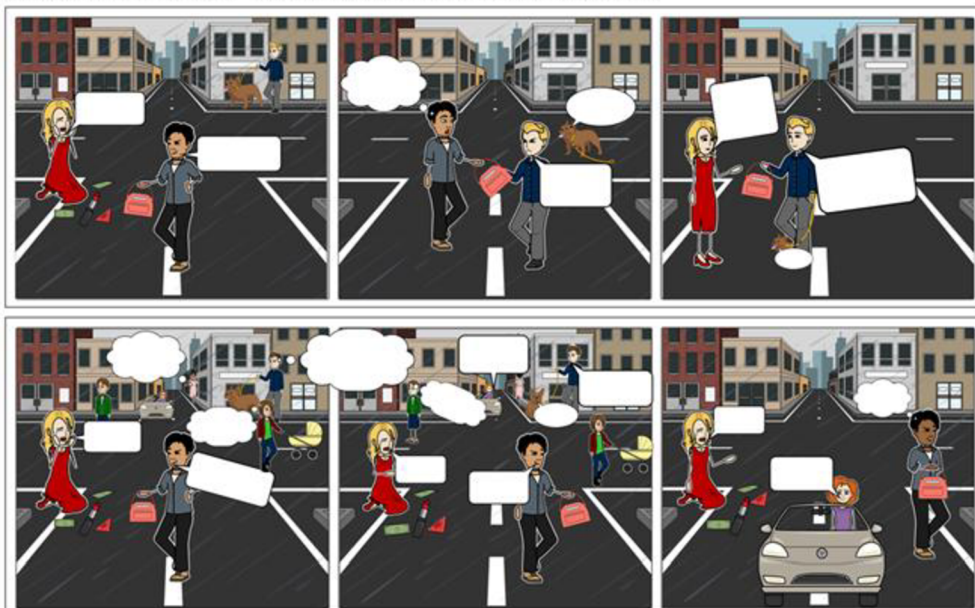
Konkrétní práce s komiksy vypadala následovně. První autorský komiks, který žáci dostali, byl komiks na konformitu (viz níže), kde stejně jako u výuky na střední zdravotnické škole měli nejprve ve skupinách po třech, až pěti zjistit, co by asi doplnil muž do poslední bubliny v posledním okně komiksu. Žáky zaujalo, že mohou být kreativní, proto doplnit pro ně komiks nebyl vůbec žádný problém a tak jsme se dočkali odpovědí jako např.: „*Rozhodli ostatní, prostě jsem nechtěl být jinej*“ či „*Nechtěl jsem vyčnívat z kolektivu*“ (Žáci čtyřletého gymnázia, 2022). Následovalo (do)vysvětlení společně s ukázkou z části videa o Aschově experimentu: Aschův experiment dostupné z <https://www.youtube.com/watch?v=g8AFL1jHkM> [On-line, 19. 6. 2022] a další diskusí o tom, zda by nyní svou odpověď změnili. (Po konci diskuse byly všechny skupiny s tím, co napsaly, spokojené, tudíž nebylo potřeba odpověď měnit). Následně jsme stejně, jako ve druhé hodině na střední zdravotnické

škole vytvářeli ve skupinkách po pěti příběh na efekt přihlížejícího (viz níže). Zde byly skupiny chvíli jemně nekoordinované, tudíž bylo nutné se u každé skupiny individuálně minimálně třikrát zastavit a ujistit se, že vše pochopily a probíhá pouze kreativní diskuse. Pak opět následovala diskuse, přečtení si výtvořů a část videa s názvem: The Bystander effect dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=OSsPfbup0ac> [On-line, 19. 6. 2022] na dovysvětlení tématu. Stejně tak jako v případě výuky na střední zdravotnické škole, bylo mnou video v určitých místech zastavováno a překládáno, neboť bylo v angličtině s anglickými titulky. Jako v pořadí třetí mnou vytvořený komiks jsem zvolila komiks o deindividualizaci (viz níže), který jsem nechala žáky si „pouze“ ve skupinkách přečíst, tak aby následně podle toho byli schopni vysvětlit v čem deindividualizace spočívá. Tento experiment přišel žákům (z hlediska teorie psychologie) nejméně pochopitelný a tak jsme si jej přečetli ještě jednou společně. Po společném přečtení došlo k pochopení tématu a tak jsme se mohli od deindividualizace přesunout k Stanfordskému vězeňskému experimentu a jako poslední po zopakování si probraného učiva jsem žákům odtajnila experiment v našem případě s bonbónem (Marshmallow experiment). Poté jsme se rozloučili a vypravili se na oběd.

Obr. č. 2: Komiks na téma: KONFORMITA

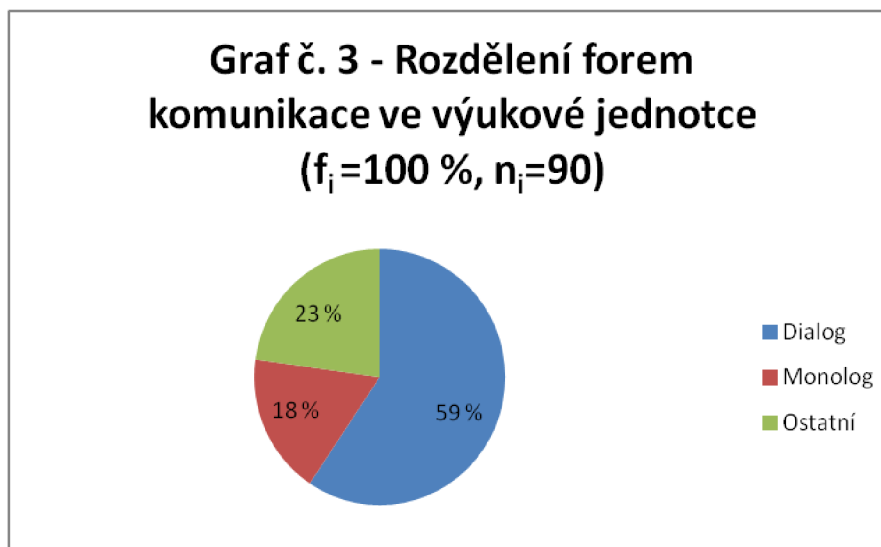
Obr. č. 5: Komiks na téma: EFEKT PŘIHLÍŽEJÍCÍHO

Obr. č. 6: Komiks na téma: DEINDIVIDUACE

Celkový přehled komunikace v rámci této hodiny viz graf č. 3 – *Rozdělení forem komunikace ve výukové jednotce* ($f_i = 100 \%$, $n_i = 90$)

3.2.2 Analýza výuky ZSV/psychologie (druhá část třídy) – čtyřleté gymnázium (Středa 30. 3. 2022)

Odpolední „devadesátiminutovka“ s 10 žáky probíhala v naprosto stejném pořadí s naprosto stejnou prezentací (viz příloha č. 2 – Prezentace k výuce (v rámci hlavního výzkumu)), se stejnými videi, ve stejné učebně. Vše, co se týkalo práce s komiksy (viz komiksy v kapitole 3.2.1), probíhalo rovněž téměř stejně jako v dopoledním bloku. Jediné co bylo odlišné, jsou malé změny v procentuálním vyjádření v následujícím grafu, kde se oproti dopolední části mírně zvýšila část učitelského monologu na úkor času ve skupinové práci. Což bylo způsobeno několika faktory. Prvním z nich bylo to, že hodina je v rozvrhu po obědě, což dle mých kolegů, kteří danou třídu vyučují často po obědě, znamená menší útlum v aktivitě žáků. Druhý důvod, který zde vidím, je počet žáků ve skupině, v této třídě obecně platí, že čím menší počet žáků, tím složitěji se vyučujícím začínají diskuse, což je opak k tomu, co tvrdí Mareš a Křivohlavý (1995).

Nicméně přes to všechno žáci ve skupinách ke komiksu na konformitu (viz výše) vymysleli např. toto: „Ovlivnil mě názor ostatních“ (Žáci čtyřletého gymnázia, 2022) či „Mé odpovědi byly ovlivněny ostatními již přítomnými v místnosti. Zprvu

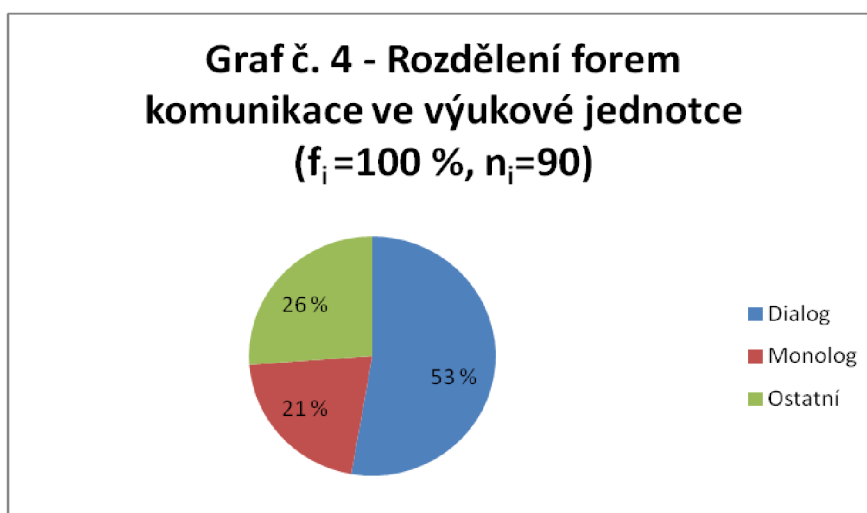

jsem si myslel skoro vždy jinou odpověď, ale většina se až na mě shodla na jiné odpovědi a tak jsem se přidal k většině“ (Žáci čtyřletého gymnázia, 2022).

U komiksu s efektem přihlížejícího – zadání (viz výše) se žáci rovněž snažili, o co nejautentičtější odpovědi. Jako příklad vybírám, ty odpovědi, které mi přijdou pro danou třídu nejvíce výstižné a také poměrně dobře čitelné – uvedeny jsou níže v podkapitole *Výsledky práce žáků (během hlavního výzkumu)*.

U posledního komiksu o deindividuaci (zadání viz výše) oproti předchozí skupině problém s pochopením významu/smyslu komiksu (významu sdělení deindividuace) nenastal a tak jsme mohli přejít k odtajnění experimentu s bombóny, závěru hodiny a jejímu zopakování.

Celkový přehled komunikace v rámci této hodiny viz graf č. 4 – *Rozdělení forem komunikace ve výukové jednotce* ($f_i = 100 \%$, $n_i = 90$)

3.2.3 Analýza výuky ZSV/psychologie (celá třída) – čtyřleté gymnázium (Čtvrtek 31. 3. 2022)

Čtvrteční výuka ZSV proběhla v úvodních 25 minutách hodiny zeměpisu. Během těchto 25 minut dostali žáci opakovací pracovní list na téma ze sociální psychologie (viz níže) – tedy na téma, které jsme spolu probírali předchozí den (v hodině ZSV).

Pracovní list č. 1 – Sociální psychologie (v komiksech)

Opakování tématu: Sociální psychologie (v komiksech)	
<p>I. Doplňte text:</p> <p>Sociální psychologie je psychologická disciplína zabývající se .....</p> <p>K ..... na psychiku jedince v ..... Zkoumá tedy: ..... (mezilidské) ..... , p..... , r..... a chování. Nejdůležitějším prostředkem poznání sociální psychologie jsou .....</p> <p>II. Uveďte experimenty, kterými jsme se dnes zabývali (a stručně je vysvětlete) :</p> <p>1,</p> <p>2,</p> <p>3,</p> <p>4,</p> <p>5,</p> <p>6,</p> <p>III. K pojmům přiřadte slova z rámečku:</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 5px 0;"> <p>shoda / bystander effect / přizpůsobení / role / nízký práh sebeuvědomění / norma (skupiny) / difuze odpovědnosti/ S. E. Asch / pluralistická ignorance / anonymita / dobrý samaritán / potřeba být oblíben / E. F. Diener</p> </div> <p>Konformita</p> <p>Efekt přihlížejícího</p> <p>Deindividuace</p>	

Výsledky pracovního testu, kdy ($n = 28$ žáků) uvedeme níže, v tabulce č. 2 - *Porovnání výsledků pracovních listů na téma: Sociální psychologie den po probírané látce vs. 36 dní po probírané látce, ($n = 28$ žáků)*, tak aby výsledky byly okamžitě srovnatelné s výsledky z pracovního listu o měsíc a šest dní později.

3.2.4 Analýza výuky ZSV/psychologie (celá třída) – čtyřleté gymnázium (Čtvrtek 5. 5. 2022)

Čtvrteční výuka ZSV proběhla na úvod hodiny zeměpisu. Kde jsem úvodních 20 minut věnovala „testu“ z látky – sociální psychologie, kterou jsme společně v hodině ZSV probírali dne 30. 3. 2022, tedy více než před měsícem. „Testu“ se zúčastnilo všech 28 žáků, kteří byli ve středu 30. 3. 2022 na hodině ZSV.

Analýzu toho, na co jsme se v opakovacím testu zaměřovali, je znázorněno v nadcházejících tabulkách a grafech.

Pracovní list č. 2 – Sociální psychologie (v komiksech) – po měsíci

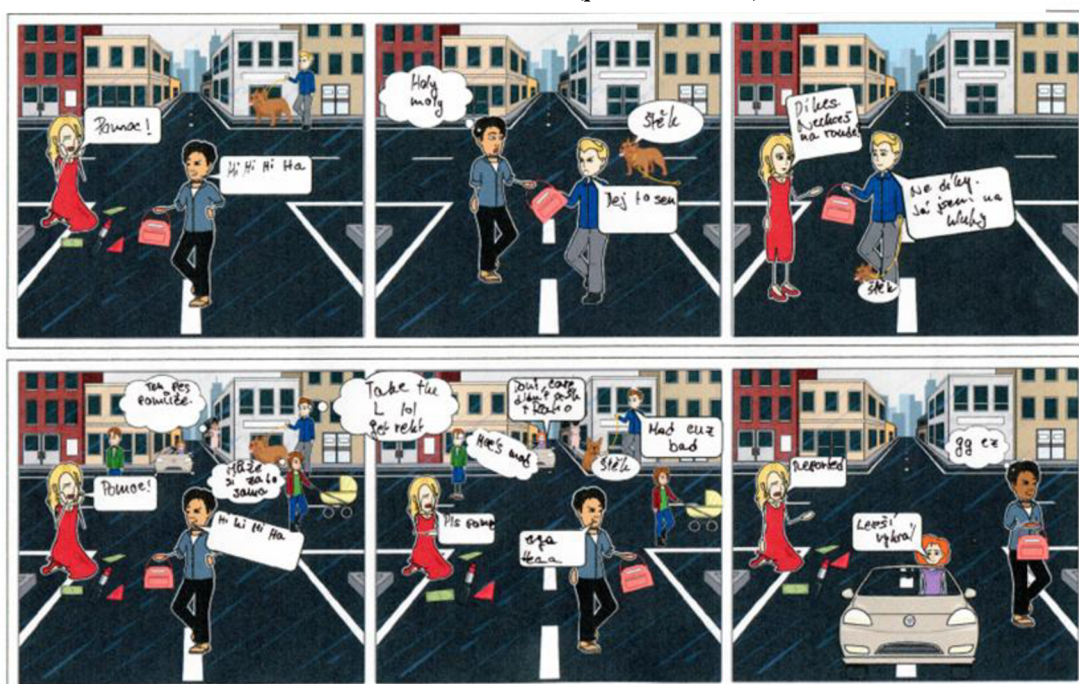
Opakování tématu: Sociální psychologie (v komiksech)
<p>I. <u>Uvedte experimenty, kterými jsme se zabývali 30. 3. 2022</u> (a stručně je vysvětlete) -> (nápověda: bavili jsme se o 6 experimentech)</p>
<p>II. <u>K pojmům přiřaďte slova z rámečku:</u></p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 5px 0;"> <p>shoda / bystander effect / přizpůsobení / role / nízký práh sebeuvědomění / norma (skupiny) / difuze odpovědnosti/ S. E. Asch / pluralistická ignorance / anonymita / dobrý samaritán / potřeba být oblíben / E. F. Diener</p> </div>
<p>Konformita</p> <p>Efekt přihlížejícího</p> <p>Deindividuace</p>
<p>III. <u>Závěrečná otázka</u> (prosím věnuj této otázce zvýšenou pozornost)</p> <p>Jakým způsobem (jak moc/zda vůbec) ti pomohly komiksy ve vybavení si tématu sociální psychologie?</p>

Výsledky práce žáků (během hlavního výzkumu)

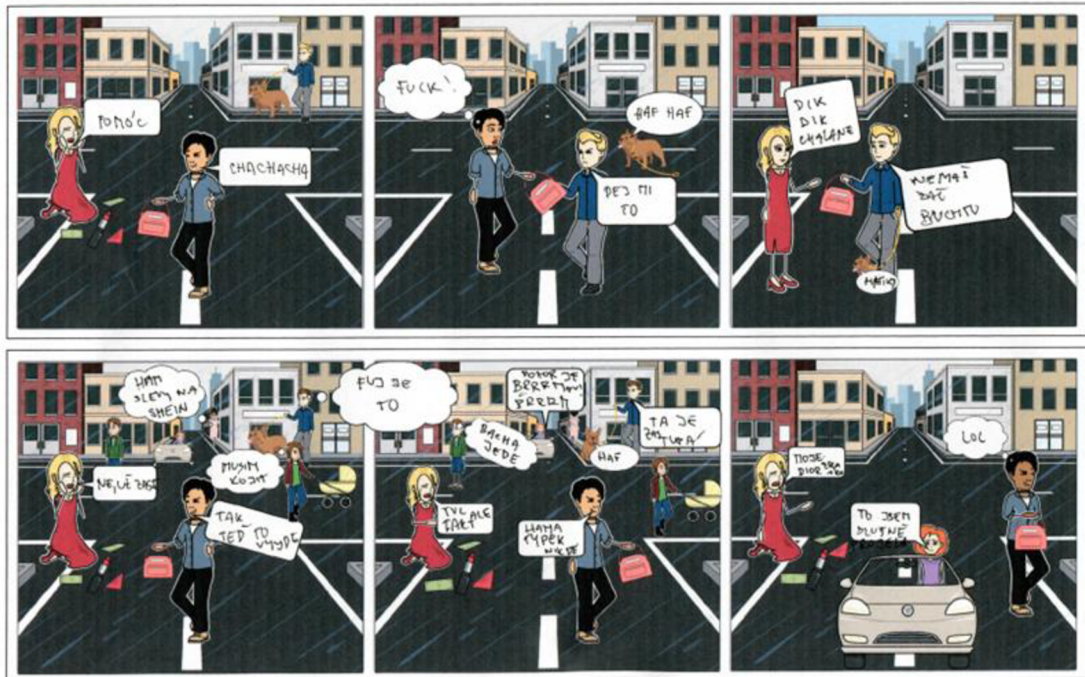
Jako první uvedeme příklady doplnění komiksu o konformitě: „Rozhodli ostatní, prostě jsem nechtěl být jinej“ (Žáci čtyřletého gymnázia, 2022) či „Nechtěl jsem vyčnívat z kolektivu“ (Žáci čtyřletého gymnázia, 2022). Či „Ovlivnil mě názor ostatních“ (Žáci čtyřletého gymnázia, 2022). Také „Mé odpovědi byli ovlivněny ostatními již přítomnými v místnosti. Zprvu jsem si myslel skoro vždy jinou odpověď, ale většina se až na mě shodla na jiné odpovědi a tak jsem se přidal k většině“ (Žáci čtyřletého gymnázia, 2022). Ostatní odpovědi jak z první tak druhé skupiny se nesly v podobném duchu, proto si troufám tvrdit, že tento komiks splnil svůj účel.

V další části hodiny jsme se věnovali komiksu zaměřujícím se na efekt přihlížejícího, proto zde uvádím čtyři ukázky, které nejvíce vystihují danou třídu v danou chvíli a také jsou nejlépe čitelné (z každé skupiny jsem vybrala dva příklady – viz níže):

Obr. č. 9: Komiks - EFEKT PŘIHLÍŽEJÍCÍHO (práce žáků č. 3)

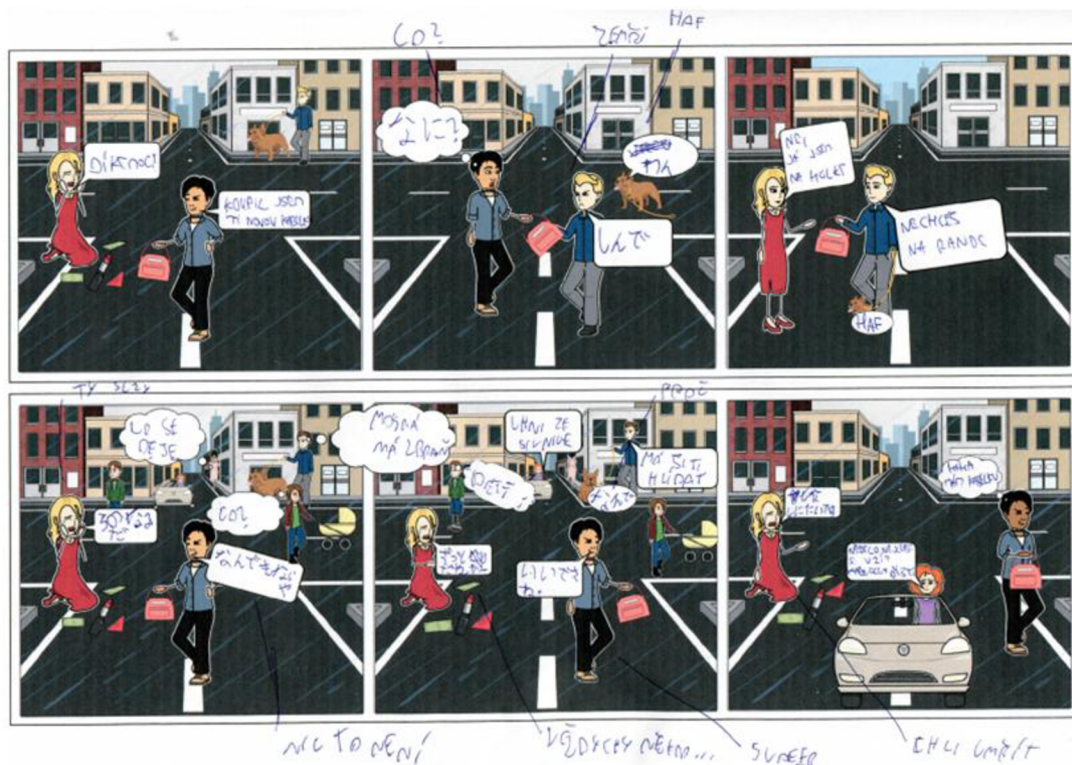
Obr. č. 10: Komiks - EFEKT PŘIHLÍŽEJÍCÍHO (práce žáků č. 4)

Obr. č. 11: Komiks - EFEKT PŘIHLÍŽEJÍCÍHO (práce žáků č. 5)

Obr. č. 12: Komiks - EFEKT PŘIHLÍŽEJÍCÍHO (práce žáků č. 6)

Z výše uvedených ukávek žáků je vidět, že fantazii ani jazyku psaní textu se meze nekladou. Nicméně u všech komiksů se setkáváme se stejnou či podobnou tendencí intuitivně pracovat na cílu komiksu. Proto i po pozdější diskusi jsme s žáky dospěli k názoru, že efekt přihlížejíciho je jasný.

Jak jsme naznačili výše v kapitolách 3.2.3 a 3.2.4, rovněž i výsledky z obou pracovních listů budou uveřejněny níže v tabulce č. 2 - *Porovnání výsledků pracovních listů na téma: Sociální psychologie den po probírané látce vs. 36 dní po probírané látce* a v tabulce č. 3 - *Jakým způsobem (jak moc/ zda vůbec) ti pomohly komiksy ve vybavení si tématu sociální psychologie?* ($n = 28$ žáků čtyřletého gymnázia). Taktéž níže přidávám celkem čtyři vypracované listy od žáků (z každé skupiny dva s tím, že jde o nejlépe čitelné a nejvíce charakteru třídy odpovídající práce. První dva listy práce jsou výsledky práce na pracovním listu den po odučené hodině, následující dva listy jsou výsledky práce na evaluačním listu po 36 dnech od výukové jednotky věnované sociální psychologii).

Pracovní list - Opakování den po odučené hodině (práce žáků č. 1)

Opakování tématu: Sociální psychologie (v komiksech)

Ottomir

122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140

I. Doplněte text:

Sociální psychologie je psychologická disciplína zabývající se člověkem .....
 ..... na psychiku jedince v sociální skupině. Zkoumá tedy: vztahy (mezilidské)
 ..... , role a chování. Nejdůležitějším prostředkem poznání sociální
 psychologie jsou .....

II. Uveďte experimenty, kterými jsme se dnes zabývali (a stručně je vysvětlete):

1. STANFORDOVÝ VEZÉNSKÝ EXPERIMENT
2. BYSTANDER EFFECT
3. [DĚTE MÁVA VELKOU ÚČASTI S PRÁVNÍKOU]
4. [PROBÍTE ČIRŮ, A TEN TYP JE KACČI]
5. MARSHALLAW EFFECT
6. DE-INDIVIDUACE

III. K pojům přiřaďte slova z rámečku:

shoda / bystander effect / přizpůsobení / role / nízký práh sebeuvědomění / norma (skupiny) / difuze odpovědnosti / S. E. Asch / pluralistická ignorance / anonymita / dobrý zamartitán / potřeba být oblíben / E. F. Diener

Konformita *Asch: a jeden na všem plaku, přizpůsobení plaku*

Efekt přihlížečích *bystrý, role, difuze odpovědnosti, pluralistická ignorance*

Deindividuace *nízký práh sebeuvědomění, norma, difuze odpovědnosti*

Pracovní list - Opakování den po odučené hodině (práce žáků č. 2)

jak Louča

Opakování tématu: Sociální psychologie (v komiksech)

I. Doplňte text:

Sociální psychologie je psychologická disciplína zabývající se psychologickými procesy ..... na psychiku jedince v ..... Zkoumá tedy: vztahy (mezilidské) ..... , r..... a chování. Nejdůležitějším prostředkem poznání sociální psychologie jsou sociální experimenty

II. Uvedte experimenty, kterými jsme se dnes zabývali (a stručně je vysvětlete) :

1. Panenka - dítě opakuje po vadiči
2. Bombám - děti nemůžou srušit bombu
3. Čáry - volný člověk se přizpůsobí figurantům
4. Prison - uzavření lidí do fiktivního vězení a sledování jejich chování
5. Lezení na zemi - sledovalo se za jakých okolností panobek holendouci a jestli vyjeden z domu
- 6.

III. K pojmům přiřaďte slova z rámečku:

shoda / bystander effect / přizpůsobení / role / nízký práh sebeuvědomění / norma (skupiny) / ~~difuze odpovědnosti~~ / S. E. Asch / pluralistická ignorance / anonymita / dobrý samaritán / potřeba být oblíben / E. F. Diener

Konformita přizpůsobení, S. E. Asch

Efekt přihlížejícího bystander effect, anonymita, difuze odpovědnosti

Deindividuace potřeba být oblíben

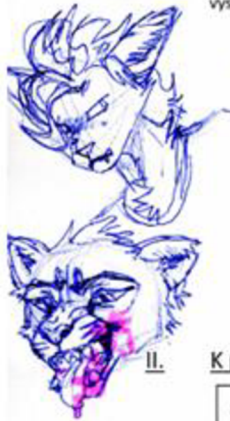

Pracovní list - Opakování po 36 dnech (práce žáků č. 1)

Opakování tématu: Sociální psychologie (v komiksech)

Uveďte experimenty, kterými jsme se zabývali 30. 3. 2022 (a stručně je vysvětlete) -> (nápověď: bavili jsme se o 6 experimentech)

- Bystander effect
- Stanfordly
- Bobo doll experiment
- The marshmallow test
- Deindividuate

II. K pojmům přiřaďte slova z rámečku:

shoda / bystander effect / přizpůsobení / role / nízký práh sebevědomění / norma (skupiny) / difuze odpovědnosti / S. E. Asch / pluralistická ignorace / anonymita / dobrý samaritán / potřeba být oblíben / E. F. Diener

Konformita S. E. Asch

Efekt přihlížejiho bystander effect / pluralistická ignorace

Deindividuate norma skupiny, potřeba být oblíben, shoda

III. Závěrečná otázka (prosím věnuj této otázce zvýšenou pozornost)

Jakým způsobem (jak moc/zda vůbec) ti pomohly komiksy ve vybavení si tématu sociální psychologie?

Pomohlo nám se více vcítit do té situace

Pracovní list - Opakování po 36 dnech (práce žáků č. 2)

Opakování tématu: Sociální psychologie (v komiksech)

I. Uveďte experimenty, kterými jsme se zabývali 30. 3. 2022 (a stručně je vysvětlete) -> (nápověda: bavili jsme se o 6 experimentech)

věznice
bystander effect
vliv rodičů na dítě
ta čísla ve skupině

II. K pojům přiřadte slova z rámečku:

shoda / bystander-effect / přizpůsobení / role / nízký práh sebeuvědomění / norma (skupiny) / difuze odpovědnosti / S. E. Asch / pluralistická ignorance / anonymita / dobrý-samaritán / potřeba být oblíben / E. F. Diener

Konformita shoda, přizpůsobení, norma, potřeba být oblíben, role

Efekt přihlížejícího bystander effect, anonymita, pluralistická ignorance, difuze odpovědnosti, dobrý samaritán

Deindividuace nízký práh sebeuvědomění

III. Závěrečná otázka (prosím věnuj této otázce zvýšenou pozornost)

Jakým způsobem (jak moc/zda vůbec) ti pomohly komiksy ve vybavení si tématu sociální psychologie?

byly dobře dodatky a pro vizualizaci

Celkově ovšem můžeme hovořit, o úspěšných hodinách, neboť většina žáků dokázala i po více než měsíci pojmenovat či alespoň vysvětlit o čem byly všechny tři komiksy, které jsem já vytvořila a na hodině jsme s nimi pracovali. (viz výše vybrané

záznamy prací žáků a viz níže dvě dané tabulky, které výše uvedené práce žáků schematizují a procentuálně vyjadřují).

Všechny výše zmíněné ukázky prací žáků byly autorkou vybrány na přání žáků, kteří se takto chtěli v práci objevit. Zároveň si myslím, že právě tyto ukázky naprosto přesně vystihují vztah třídy k psychologii.

Tabulka č. 2 – Porovnání výsledků pracovních listů na téma: Sociální psychologie den po probírané látce vs. 36 dní po probírané látce, (n = 28 žáků)

Výsledky – den po probírané látce			Výsledky – 36 dní po probírané látce		
Cvičení č. 1 – Doplnování pojmů do definice			Cvičení č. 1 – Doplnování pojmů do definice		
Počet správně doplněných pojmů definice	Počet žáků, kteří odpověděli správně	Procentuální vyjádření úspěšnosti žáků	Počet správně doplněných pojmů definice	Počet žáků, kteří odpověděli správně	Procentuální vyjádření úspěšnosti žáků
11	0	0 %	11	0	0 %
10	0	0 %	10	0	0 %
9	0	0 %	9	0	0 %
8	0	0 %	8	0	0 %
7	8	29 %	7	0	0 %
6	0	0 %	6	0	0 %
5	4	14 %	5	0	0 %
4	6	21 %	4	10	36 %

3	5	18 %	3	6	21 %
2	0	0 %	2	2	7 %
1	0	0 %	1	0	0 %
0	5	18 %	0	10	36 %
Cvičení č. 2 – Uvést experimenty			Cvičení č. 2 – Uvést experimenty		
Počet správně uvedených experimentů	Počet žáků, kteří odpověděli správně	Procentuální vyjádření úspěšnosti žáků	Počet správně uvedených experimentů	Počet žáků, kteří odpověděli správně	Procentuální vyjádření úspěšnosti žáků
6	7	25 %	6	6	21 %
5	12	43 %	5	13	46 %
4	9	32 %	4	8	29 %
3	0	0 %	3	0	0 %
2	0	0 %	2	0	0 %
1	0	0 %	1	0	0 %
0	0	0 %	0	1	4 %
Cvičení č. 3 – Přiřazování pojmů			Cvičení č. 3 – Jakým způsobem ti pomohly komiksy ve vybavení si tématu ze sociální psychologie?		
Počet správně přiřazených pojmů	Počet žáků, kteří odpověděli správně	Procentuální vyjádření úspěšnosti žáků	Naleznete v tabulce č. 3 - <i>Odpovědi na otázku: Jakým způsobem (jak moc/ zda vůbec) ti pomohly komiksy ve vybavení si tématu sociální psychologie? (n = 28 žáků</i>		

15	0	0 %	<i>čtyřletého gymnázia)</i>
14	0	0 %	
13	0	0 %	
12	7	25 %	
11	3	11 %	
10	1	4 %	
9	5	18 %	
8	3	11 %	
7	2	7 %	
6	4	14 %	
5	0	0 %	
4	0	0 %	
3	1	4 %	
2	0	0 %	
1	0	0 %	
0	2	7 %	

Zhodnocení hlavního výzkumu - diskuse

Poučena z předvýzkumu jsem přidala komiks na deindividuaci, neboť jsem byla přesvědčena, že dva komiksy na devadesát minut jsou málo. Dále jsem se více zaměřila na prvotní vysvětlení, jak pracovat s komiksem (přestože všichni tito žáci již s komiksem ve výuce předtím pracovali) i na to jak si u komiksu všimnout teorie

sociální psychologie. Rovněž jsem předělala komiks na efekt přihlížejícího, tak aby veškeré doplňky v komiksu byly lépe rozeznatelné.

Žáci se do práce s komiksy pustili s nadšením a netrvalo dlouho a měli hotovo (viz ukázky práce výše). Taktiku: nejprve komiks, poté video s mým komentářem a následná diskuse nad tím, co je z toho tedy ona podstatná teorie jsem i pro tento výzkum nechala stejnou. To byla možná chyba a možná by lépe fungovala varianta nejprve video a posléze komiks a diskuse nicméně i těmto žákům, kteří o psychologii zájem z drtivě většiny nejeví, jsem to nechala v té dle mého názoru těžší variantě. Reakce žáků na videa byla výtečná, neboť po každém videu se ozvalo něco typu: „To mě by se nestalo“ (Žáci čtyřletého gymnázia, 2022) nebo „To já bych nikdy neudělala“. (Žáci čtyřletého gymnázia, 2022). Takto „odmítavá“ reakce byla nejvýraznější u videa o konformitě, o to více jsem si večer užila ten „aha“ moment, kdy jsme společně s kolegou Muradem odučili hodinu večerní Akademie (které se účastnili i oni žáci), během níž jsme zařadili i hru s názvem *Barnga*⁴, která nádherně ukázala to, že být se skupinou konformní a podřítit se je pro člověka něco velmi zásadního a do jisté míry i jednouchého.

Celkově ovšem musím tento výzkum hodnotit kladně a to i z důvodu, že si myslím, že jsem se rozhodla správně ve výběru oněch tří komiksů. Především považuji za dobré rozhodnutí ponechat komiks na experiment: efekt přihlížejícího, jako ten, který budou žáci doplňovat, to zajisté pomohlo hladkému průběhu obou hodin. Neboť tento komiks se žákům zdál nejvíce pochopitelný – tomu že tento komiks pochopili, odpovídají i výsledky z evaluačních pracovních listů, které jasně ukazují, že den poté i v dalším evaluačním dotazníku po 36 dnech si na tento

---

⁴ Stručná pravidla hry Barnga: Třidu, skupinu účastníků si rozdělíte do skupin tak, aby byli v každé skupině max. 4 lidé. Následně jako učitel zakázete jakékoliv verbální komunikace a z neverbální komunikace psaní dlouhých souvětí. Každé skupině přidělíte jednu hrací kostku a každé skupině jiná úvodní pravidla. Pravidla se týkají např. toho, že když hráč hodí na kostce číslo 6, hází ještě jednou. Pokud ale hodí např. číslo 5, další kolo vynechává. Hraje se na deset kol a každý z účastníků si počítá své skóre. Následně se hráč s nejvyšším a nejnižším nahraným skóre přesune do jiného týmu (dle určení učitele) – tedy skupiny se promíchají a vzniká zmatek ohledně pravidel hry. Takto se hráči prostřídají minimálně třikrát. Při posledním kole je dovolena již i verbální komunikace. Následuje diskuse, během které je úkolem učitele přivést hráče k poznání, že každá skupina měla jiné zadání – od čehož se posléze může skrze reflexi a sebereflexi pocitů dojít k tomu – kdy a jak v dané skupině začala konformita fungovat. (Volně dle: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/21768/BARNGA---MOZNOSTI-INTEGRACE-A-ASIMILACE-DO-SPOLECNOSTISKUPINY.html>) [On-line 19. 6. 2022]

experiment vzpomnělo všech 28 žáků. Ovšem uznávám, že celému pochopení důležitosti psychologie nejvíce pomohla až večerní aktivita s názvem *Barnga*, u které nám s kolegou Muradem zajisté pomohlo i mezigenerační učení mezi žáky a jejich rodiči, které onen „aha“ moment ještě umocnilo. Nejspíše i díky této události si na komiks o konformitě vzpomnělo druhý den všech 28 žáků, ovšem po oněch 36 dnech tento experiment ve svých evaluačních listech mělo pouze 25 žáků.

4. Závěry výzkumu a diskuse

V této kapitole se pokusíme v návaznosti na provedený výzkum shrnout to nejpodstatnější z našeho bádání. Budeme zde porovnávat námi vyhotovené grafy, založené na pozorování ve výukové hodině s další námi vytvořenými tabulkami a schémata, které jsou založeny na analýze pracovních listů (pracovní listy vyplnilo všech 28 žáků). Zároveň se zde pokusíme zodpovědět naše výzkumné otázky.

První námi formulovaná výzkumná otázka se věnovala možnostem využití komiksu ve výuce psychologie na střední škole.

Žáci v hodinách pracovali s komiksy ve třech různých typech. Nejprve jim komiks sloužil jako text s jedním políčkem na doplnění. Tato varianta se výzkumem osvědčila jako dobrá na úvod, kdy splní účel jednak zjistit informace o teorii přetvořené do komiksu, ale také splní účel motivace. Úvodní část motivace byla velmi důležitá, neboť naše výzkumná otázka vychází z předpokladu, že se s touto výukovou metodou ve školách často nepracuje. Což tvrdí i Čapek ve své knize *Moderní didaktika*: „Komiks je v dnešní době stále ještě podceňovaným médiem ve výuce, hlavně co se týče českého prostředí“ (Čapek, 2015 s. 105). Tuto naši domněnku žáci potvrdili. Druhá varianta komiksu kladla velký důraz na práci žáků, neboť komiks obsahoval pouze pozadí jednotlivých obrazů komiksu a veškeré verbální dění museli vymyslet žáci sami. Tato část hodiny trvala nejdéle, neboť ono dotvoření komiksu probíhalo ve skupinách po čtyřech až pěti žácích. Pokud by vyučující potřeboval tuto část hodiny urychlit, je zapotřebí aby vybral skupiny podle toho, jak nejefektivněji jsou žáci schopni spolupracovat a nenechávat možnost tvorby skupiny na žácích, jak tomu bylo v našem případě. Celé toto patnáctiminutové

snažení jsme zakončili autorským čtením komiksů, což také zabere poměrně dost času, nicméně se to vyplatí. Závěrečný komiks byl již kompletně mnou vyrobený komiks, který sloužil k přečtení a pochopení toho o čem daná teorie je. V této části bylo složité žáky opět zklidnit a nechat je soustředit se na čtení komiksu, možná také proto název tohoto komiksu (Deindividuace) žákům v paměti neutkvěl tak často jako ony předchozí dva – jak jsem posléze zjistila z obou závěrečných pracovních listů (v případě prvního pracovního listu si na deindividuaci vzpomnělo 12 z 28 žáků o měsíc a šest dní později již jen 8 z 28 žáků).

Druhá námi formulovaná výzkumná otázka se ptala po limitech využití komiksu ve výuce na střední škole.

Prvním hlavním limitem je to, že se tato metoda na školách nevyužívá tak často, aby bylo možné použít v podstatě jakýkoliv komiks a okamžitě s ním začít v hodině pracovat. Proto hlavním limitem je nutnost nejprve žákům vysvětlit, jak se komiks tvoří, jakým způsobem se čte – jaký tvar bubliny znamená co atd. Celkově jak se s komiksem pracuje. Dalším limitem je čas, vyhradit si čas na tvorbu / přípravu komiksu. Třetím limitem je téma, zajisté fantazii se meze nekladou nicméně jistě se i v psychologii najdou témata, na která by takto krátký komiks šel vytvořit obtížněji (např. vývojová psychologie – vývoj jedince).

Limit se čtenářskou gramotností jsem se snažila vyřešit nejen verbální diskusí o tématu, nýbrž i ukázkou v prezentaci, tak aby během práce s komiksem měli žáci obrázek (viz níže) vždy před sebou na tabuli. (zde jsem se poučila z prací s doktorem Miroslavem Procházkou).

Dle slov žáků to velmi pomohlo.

Další limity jsou např. v obtížnosti komiksů. (v obtížnosti sdělení tématu skrze komiks) Či případném nedorozumění viz naše úprava vizuálního vzhledu kabelky.

Třetí výzkumná otázka se ptá na to, jak žáci pracují s psychologickým tématem prostřednictvím komiksu ve výuce psychologie.

Komiks má tu výhodu, že skrze něj můžeme zpracovávat témata, která jsou mnohdy složitá, nesrozumitelná či málo poutavá. Toto všechno byl náš případ (v hlavním výzkumu), kdy osvojování si psychologických témat v dané třídě probíhalo pomalu, a proto zvolit výukové komiksy se nakonec ukázalo jako dobrý nápad. (viz odpovědi v tabulce č. 3 - *Odpovědi na otázku: Jakým způsobem (jak moc/ zda vůbec) ti pomohly komiksy ve vybavení si tématu sociální psychologie?* ($n = 28$ žáků čtyřletého gymnázia)). Rovněž pak tabulka č. 2 - *Porovnání výsledků pracovních listů na téma: Sociální psychologie den po probírané látce vs. 36 dní po probírané látce*, ($n = 28$ žáků), ze které vidíme, že cvičení jedna dva i tři žáci v testu vyplnili poměrně správně. (Zde tedy, jelikož to nebyla práce na známky, žáci dle mého mínění nevyvinuli takovou aktivitu a nedosáhli takového výsledku, jakého by bývali mohli). Tudiž celková práce s osvojováním si daného psychologického tématu mohla být kvalitnější. Nicméně žáci si teorii ze sociální psychologie osvojili mnohem lépe v té části, ve které byla použita v komiksech (tedy teorie skrze vizuální pomůcku) než teorii, která jim byla ze sociální psychologie předána jinak - verbálně. To je vidět v tabulce č. 2 - *Porovnání výsledků pracovních listů na téma: Sociální psychologie den po probírané látce vs. 36 dní po probírané látce*, ($n = 28$ žáků), kdy první cvičení, které je postaveno na prvním úvodním monologu a dialogu o psychologii je vypracováno v drtivé většině prací mnohem hůře, než cvičení dva a tři, která přímo navazují na komiksy, tam je úspěšnost splnění úkolu mnohdy až dvojnásobná a to jak hned druhý den, tak i po 36 dnech.

Čtvrtá a poslední námi formulovaná výzkumná otázka se ptá po tom, jak moc či zda vůbec bude vizuální pomůcka (komiks) nápomocna při pozdějším vybavení si teoretické látky.

Tuto problematiku jsme se snažily komplexně shrnout do tabulky č. 3 – *Odpovědi na otázku: Jakým způsobem (jak moc/ zda vůbec) ti pomohly komiksy ve vybavení si tématu sociální psychologie?*

Tabulka č. 3 - Odpovědi na otázku: Jakým způsobem (jak moc/ zda vůbec) ti pomohly komiksy ve vybavení si tématu sociální psychologie? (n = 28 žáků čtyřletého gymnázia)

„Pomohly mi hodně, díky tomu jsem si vzpomněl na ty situace v experimentech“.

„Hodně mi ty komiksy pomohly, právě kvůli nim jsem si vzpomněl na to, o čem byly ty experimenty“.

„Pomohly mi hodně, díky tomu jsem si vzpomněla na názvy těch experimentů“.

„Hodně mi pomohly s vybavením si těch experimentů“.

„Komiksy mi hodně pomohly při vybavení si tématu hodiny“.

„Pomohly mi, díky tomu jsem si vzpomněla na ty experimenty“.

„Komiksy mi pomohly, k vybavení si různých pojmů byly nápomocné“.

„Komiksy mi pomohly, abych si vybavil to, o čem vlastně ta hodina byla“.

„Komiksy mi pomohly v tom, že jsem si vzpomněla, co jsme v březnu dělali“.

„Jo, pomohlo to docela dost“.

„Díky komiksům jsem si vzpomněla na to, co jsme vlastně v březnu dělali“.

„Komiksy mi pomohly docela dost, zorientovat se v tom, co bylo před měsícem“.

<i>„Komiksy mi pomohly hodně, jinak bych vůbec nevěděl, co jsme dělali“.</i>
<i>„Komiksy mi pomohly jako sůl“.</i>
<i>„Komiksy mi pomohly tak z 50 %“.</i>
<i>„Byly dobré dodatky a pro vizualizaci“.</i>
<i>„Komiksy byly pěkné a při vzpomínání mi asi taky pomohly“.</i>
<i>„Jako jo, pomohlo to, ale jen trochu“.</i>
<i>„Komiksy mi pomohly z 25 %“.</i>
<i>„Moc to nepomohlo, ale byly pěkné“.</i>
<i>„Komiksy mi pomohly jen velmi málo, o tato témata se nezajímám“.</i>
<i>„Upřímně, mi komiksy nepomohly vůbec“.</i>
Bez odpovědi (3 *)
<i>„Pomohly mi, se více vcítit do tématu“.</i>
<i>„Komiksy mi hodně pomohly se vcítit do daných situací a tím, si je lépe představit, určitě byly užitečné“.</i>
<i>„Komiksy mi pomohly uvědomit si, jaký jsem a uvědomit si, kde dělám chyby a jak se zlepšit“.</i>

Z námi vytvořené tabulky č. 3 vyplývá, že devatenácti žákům čtyřletého gymnázia komiksy určitou měrou pomohly a to na škále 100 % až 25 % ve vybavení si teorie, která pro ně byla nová a v danou chvíli (psaní odpovědi) přes jeden měsíc stará. Třem žákům komiksy dle jejich sdělení nepomohly vůbec. Další tři žáci nechali danou otázku bez odpovědi, tedy nevyplněno. Tři poslední žáci naši otázku pochopili spíše osobnějším způsobem, tudíž nevíme přesně, jak moc či zda vůbec jim

komiksy ve vybavení tématu sociální psychologie pomohly. Nicméně možnosti nahlédnout dál než se naše otázka ptala, si vážíme.

Závěrem můžeme říci, že práce s komiksem ve výuce se povedla na obou školách. Z didaktického hlediska hodina o trochu lépe probíhala na čtyřletém gymnáziu a to především z toho důvodu, že tito žáci již jednou v hodině s komiksem pracovali. Přesněji řečeno měsíc před naším výzkumem a to v hodině zeměpisu, kdy jsme probírali migraci, a já na internetu našla komiks, od společnosti Člověk v tísni – materiál má název: *Bohouš a Dáša: Tváří v tvář migraci* a použila jej.

Tudíž onen pocit jednoduššího průběhu u mě nejspíše nastal právě proto, že žáci již trochu tušili, jak se s komiksem v hodině pracuje. Jak se výukový komiks „čte“.

Diskuse

O využití komiksů ve výuce vzniklo již několik desítek prací – vznikaly práce na komiksy do hodin chemie, přírodopisu, angličtiny, literatury, fyziky, němčiny, dějepisu, francouzštiny, multimediální výchovy aj. Ovšem práci věnující se využití komiksů ve výuce psychologie jsme nenašly. Velké množství výukových komiksů vznikalo do hodin na první stupeň ZŠ či do mateřských škol. My v této kapitole na porovnání s naším výzkumem vybereme práce, které jsou jejími autory určeny na druhý stupeň ZŠ či SŠ.

Bohužel drtivá většina jiných prací zaměřujících se na využití komiksů ve výuce píše o teorii komiksu, nutnosti používat moderní didaktické metody, popřípadě se v práci objevují již známé komiksy, ale svá autorská díla komiksů neuvádějí. Linda (2018) staví svou práci na dobře známých komiksech, jako jsou např.: komiksy s kocourem Garfieldem, popřípadě v současné době tolik oblíbené komiksy o Avengers a dalších superhrdinech. K takto již hotovým komiksům autor připraví pracovní listy a upraví je tak, aby jako metody korespondovaly s prací s komiksem. Stejně tak Trešlová (2017) se ve své práci věnuje pouze komiksovým adaptacím známých českých i zahraničních literárních děl – např.: Malý princ, Proměna aj., na kterých uvádí literární teorii. Rovněž v díle Dragounové (2019) nacházíme komiksy, nicméně opět se jedná o komiksy již vyhotovené – na téma Antika, které autorka

přináší do hodin dějepisu a slouží tak prvotně pro motivační část výuky, případně pro diskusi.

V žádné práci, kterou jsme zmínily výše, tedy není uveden autorský komiks, je pracováno pouze s komiksy již vyhotovenými upravenými do podoby výukového komiksu. Tím se tedy jednoznačně naše práce od ostatních odlišuje.

Závěr

V této diplomové práci jsme se v teoretické a posléze i v praktické části práce věnovali tématům: výukového komiksu zaměřeného na poznatky ze sociální psychologie, který jsme následně, i aplikovaly na dvou středních školách ve dvou různých krajských městech.

Teoretická část práce je založena na poznání konceptu výuky psychologie na střední škole, poznání toho, jaké výukové metody se běžně v praxi používají a potvrdit si hlavní hypotézu práce – že s komiksy se na středních školách jako s výukovou metodou moc nepracuje. To, že to mu tak je se nám potvrdilo již v začátku a to jak ze strany vybraných vyučujících ZSV, tak ze strany žáků. Poté jsme se věnovaly teorii komiksu a rovněž teorii komiksu jako výukové metody. Pro tuto část pro nás byla stěžejní kniha Roberta Čapka *Moderní didaktika* (2015).

Praktická část práce je založena na tvorbě vlastního autorského komiksu a jeho následném uplatnění ve výuce psychologie, na střední škole s čímž souviselo i ono zúčastněné pozorování. Další, na čem je tato část práce založena, jsou vybrané výstupy žáků na naše komiksy a opakování ohledně tématu komiksů: Sociální psychologie.

Naším hlavním cílem tedy bylo shrnout poznatky o výukových komiksech, zjistit jak taková didaktická metoda může či nemůže v hodinách psychologie na střední škole fungovat a takto nabyté poznatky ucelit. Dovolíme si tedy tvrdit, že námi vytyčené cíle práce se nám povedlo naplnit.

Na úplný závěr práce chceme odpovědět na již v úvodu zmiňovanou otázku Salima Murada: „*Jak složité je navrhnout takový komiks*“? Což jsme si taktéž daly jako jeden z cílů práce. Odpověď na tuto otázku jsme nehledaly nijak dlouho, neboť již před sepsáním této práce mi bylo jasné, že se to vyplatí. V zápětí jsem zjistila, že vytvořit tři výukové komiksy v novém do té doby pro mne neznámém programu mi zabralo celkem 4 hodiny a 7 minut. Ovšem je na každém z nás, jestli se chce pouštět do nových výukových metod a kolik tomu chce věnovat času. Za mě, se ten čas strávený nad přípravou komiksů jednoznačně vyplatil.

Seznam použité literatury

Čapek, R. (2015). *Moderní didaktika, Lexikon výukových a hodnotících metod*. Grada Publishing.

Dragounová, V. (2019). *Antické dějiny v komiksu* [Bakalářská práce]. Univerzita Karlova.

Gavora, P. (2005). *Učitel a žáci v komunikaci*. Padio.

Groensteen, T. (2005). *Stavba komiksu*. Host.

Harvey, R. C. (2001). *Comedy At The Juncture Of Word And Image*. In Varnum, R. & Gibbons, CH. T. (Eds.), *The Language of Comics: Word and Image*. USA: University Press of Mississippi.

Hornová, E. (2021). *Komunikace jako nástroj výuky* [Diplomová práce]. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

Kalhoust, Z. & Obst, O. a kol. (2002). *Školní didaktika*. Portál.

Linda, J. (2018). *Využívání komiksů při výuce žáků druhého stupně ZŠ v hodinách anglického jazyka* [Diplomová práce]. Západočeská univerzita v Plzni.

Mareš, J. & Křivohlavý, J. (1995). *Komunikace ve škole*. Masarykova univerzita centrum pro vzdělávání učitelů.

McLOUD, S. (1993). *Understanding Comics*. Kitchen Sink Press.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2021). *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2018). *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání: Praktická sestra*. http://zpd.nuov.cz/RVP_7_vlna/RVP_5341M03_Prakticka_sestra.pdf

Nohavová, A. (2018). *Didaktika psychologie: od cíle výuky k jeho realizaci*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta.

Nohavová, A., & Komzáková, M. (2018). Možnosti testování funkční psychologické gramotnosti prostřednictvím „čtení“ komiksu. In A. Nohavová (Ed.), *Podpora a perspektivní rozvoj funkční gramotnosti ve školní praxi a v učitelském vzdělávání* (s. 97-111). Eduko.

Průcha, J. a kol. (2001). *Pedagogický slovník*. Portál.

Sokolová, L. (2015). *Metódy vyučovania psychológie a predmetov osobnostného a sociálneho rozvoja*. Univerzita Komenského v Bratislavě.

StoryboardThat. (2021, 10. 10). *StoryboardThat*.
<https://www.storyboardthat.com/portal/dashboard2>

Trešlová, K. (2017). *Využití komiksových adaptací ve výuce literatury* [Bakalářská práce]. Univerzita Pardubice.

Vybíral, Z. (2000). *Psychologie lidské komunikace*. Portál s. r. o.

Zormanová, L. (2014). *Obecná didaktika*. Grada Publishing.

Seznam obrázků

Obr. č. 1: Komiks – KONFORMITA (vytvořeno autorkou pro představu možné scény)

Obr. č. 2: Komiks na téma: KONFORMITA

Obr. č. 3: Komiks – EFEKT PŘIHLÍŽEJÍCÍHO (vytvořeno autorkou pro představu možné scény)

Obr. č. 4: Komiks na téma: EFEKT PŘIHLÍŽEJÍCÍHO

Obr. č. 5: Komiks na téma: EFEKT PŘIHLÍŽEJÍCÍHO

Obr. č. 6: Komiks na téma: DEINDIVIDUACE

Obr. č. 7: Komiks – EFEKT PŘIHLÍŽEJÍCÍHO (práce žáků č. 1)

Obr. č. 8: Komiks – EFEKT PŘIHLÍŽEJÍCÍHO (práce žáků č. 2)

Obr. č. 9: Komiks – EFEKT PŘIHLÍŽEJÍCÍHO (práce žáků č. 3)

Obr. č. 10: Komiks – EFEKT PŘIHLÍŽEJÍCÍHO (práce žáků č. 4)

Obr. č. 11: Komiks – EFEKT PŘIHLÍŽEJÍCÍHO (práce žáků č. 5)

Obr. č. 12: Komiks – EFEKT PŘIHLÍŽEJÍCÍHO (práce žáků č. 6)

Seznam použitých zkratk

Předměty

Psychologie – výuka psychologie jako samostatného předmětu (na střední zdravotnické škole)

ZSV – základy společenských věd

Typ ročníku

V. G. – vyšší stupeň gymnázia

Seznam příloh

Přílohy součástí diplomové práce:

Příloha č. 1: Prezentace k výuce (v rámci předvýzkumu)

Příloha č. 2: Prezentace k výuce (v rámci hlavního výzkumu)

Příloha č. 3: Text k výuce (v rámci hlavního výzkumu)

Přílohy

Příloha č. 1 - Prezentace k výuce (v rámci předvýzkumu)

Sociální psychologie

Eliška Hornová

Sociální psychologie

= je psychologická disciplína zabývající se vlivem sociálních faktorů na psychiku jedince v sociálních situacích.

-> /= je věda o chování a prožívání člověka za určitých sociálních podmínek/

- **Zkoumá:**
  - Sociální (mezilidské) interakce, postoje, role, chování + sociální dynamiku skupiny.
- **Prostředkem poznání:**
  - jsou experimentální metody.

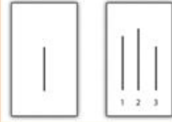
Asch - experiment

Konformita

= je přizpůsobení se převažujícím či dominantním názorům / požadavkům / normám skupiny či společnosti.

-> potřeba mít pravdu, a být oblíben

„Proxemický tanec“

= pohybové přibližování a oddalování se osob při sociální komunikaci.

„Proxemický tanec“

= pohybové přibližování a oddalování se osob při sociální komunikaci.

Faktory ovlivňující proxemický tanec:

- Postavení (profesní)
- Fyzické „proporce“
- Předmět komunikace
- Věk
- Temperament
- Kultura
- Pohlaví

Efekt přihlížejiého (Bystander effect)

-> popisuje jev, kdy přítomnost dalších lidí snižuje pravděpodobnost poskytnutí pomoci.

"It is one of the better neighborhoods. There are few reports of crimes."

"We went to the window to see what was happening," he said, "but the light from our bedroom made it difficult to see the street." The wife, still apprehensive, added: "I put out the light and we were able to see better."

"We can understand the reticence of people to become involved in an area of violence," Lieutenant Jacobs said, "but where they are in their homes, near phones, why should they be afraid to call the police?"

Efekt přihlížejiého (Bystander effect)

Tři základní procesy u přihlížejiého:

- 1. Problém s vymezením situace**
  - vyhodnocení situace jako nenaléhavé (=nevyžaduje přímý zásah) + obava z dezinterpretace situace (a následné ztrapnění se)
- 2. Difuze (rozložení) odpovědnosti**
  - Odpovědnost za řešení se subjektivně rozloží mezi všechny přítomné pozorovatele
- 3. Pluralistická ignorance**
  - přehlížení problému je přímo úměrné velikosti skupiny

Stanfordský vězeňský experiment

Philip Zimbardo

-> Sledování chování **1971**
(9 vězňů 9 dozorců)
- chování člověka je ovlivňováno prostředím a rolí, kterou v něm zaujme

[Trailer](#)

Socializace

= je postupné začleňování jedince do společnosti, prováděné zejména prostřednictvím **nápodoby** a **identifikace**.

- Základním mechanismem socializace je **sociální učení**.
- **Činitelé socializace:**
  - rodina, vrstevníci, prostředí práce, masmédiá aj.

Socializace

Dělení socializace

- 1) Primární (rodinná) socializace**
  - Probíhá v rodině
  - Končí uzavřenou individualizací jednotlivce
  - Do 3 roku života
- 2) Sekundární (školní) socializace**
  - Příprava na roli ve společnosti
  - V rodině, **ve škole v kontaktu s vrstevníky, média**
  - Od 3 roku života
  - Dítě již myslí za sebe
  - Hledání místa ve společnosti
- 3) Terciální socializace**
  - V dospělosti
  - Pomocí neustálé interakci se sociálním okolím

Sociální role

= je očekávaný způsob chování, který se od **člověka očekává**. (zahrnuje i ideje a postoje)

-> **Každý člověk hraje více rolí**, a to jak nezávisle (student ve škole, zákazník v obchodě), tak souběžně (v rodině – otec/manžel)

Sociální učení

-> je základním mechanismem socializace

= jde o **osvojování si komplexních způsobů chování a jednání přiměřených určité sociální situaci**.

-> hodnoty, ideály, role

Druhy sociálního učení

- 1, Podmínování (zpevňování)**
  - Odměna x trest
- 2, Observace (odezíráni)**
  - „Počkám až jak na ...to.. zareaguji ostatní“
- 3, Anicipace (očekávání)**
  - Okolí projevuje očekávání, toho jak se budeme chovat
  - „Dokážeš to, jsi šikovný“!
- 4, Imitace (napodobování)**
  - > Řeč, mimiku, gesta, jak se chovat k ostatním lidem
- 5, Identifikace (ztotožnění)**
  - Obdiv k určité autoritě, kterou jedince napodobuje
  - „Chci být jako on/ona.“

Aspekty ovlivňující proces formování dojmu

- 1, Haló-efekt** 🟢🔴
- 2, Pygmalion efekt** 🟢
- 3, Golem efekt** 🔴

Sociologie skupin -> Dělení

Dle **typu po příslušnosti** ve skupině:

- a) Členská (in-group):** interakční, to je skupina, do které patříme, znám její pravidla a alespoň částečně se s ní ztotožňujeme = MY
- b) Nečlenská (out-group):** člověk necítí s příslušnou skupinou nic společného, distancuje se od těch, které označuje výrazem ONI
- b) Referenční:** skupina, ve které bychom chtěli být členem, známe její pravidla, víme, jak funguje, chtěli bychom do ní patřit, ale nepatříme do ní

Dle **průběhu vztahů** dělíme skupiny na:

- a) Primární:** vytváří blízké vztahy, kontakt probíhá tváří v tvář, mají méně členů, např. rodina
- b) Sekundární:** mají více členů, skupina tvoří se po primární skupině, např. zájmové kroužky

Dle **charakteru a intenzity vztahů** ve skupině dělíme na:

- a) Formální:** lidé jsou zde sdruženi na základě normy, zákona, předpisu, vzniká administrativní cestou za určitým cílem, např. vojenská jednotka
- b) Neformální:** vzniká spontánně, lidé zde chtějí být dobrovolně, např. zájmový kroužek

Dle **stálosti vztahů** dělíme na:

- a) Dlouhodobé**
- b) Krátkodobé**

Dle **velikosti skupiny** dělíme na:

- a) Malá** (do 30 lidí)
- b) Střední** (od 30 do 300)
- c) Velká** (nad 300 členů)

Sociální zralost

= je společenskými normami vyžadovaná míra začlenění se do společnosti a schopnost adekvátně zvládat různé sociální role

Marshmallow Test

Shrnutí

Top 5 věcí, které je dobré vědět
o sociální psychologii

- 1, Co je to sociální psychologie?
= je psychologická disciplína zabývající se vlivem sociálních faktorů na psychiku jedince v sociálních situacích.
- 2, Vysvětlí „o co jde“ při efektu přihlížejícího? (viz komiks)
-> popisuje jev, kdy přítomnost dalších lidí snižuje pravděpodobnost poskytnutí pomoci.
- 3, Co je to socializace?
= je postupné zařezávání jedince do společnosti, prováděné zejména prostřednictvím nápodoby a identifikace.
- 4, Jaký je rozdíl mezi golem efektem a pygmalion efektem?
Golem efekt – negativní očekávání x Pygmalion efekt – pozitivní očekávání
- 5, Co je to sociální zralost?
= je společenskými normami vyžadovaná míra začlenění se do společnosti a schopnost adekvátně zvládat různé sociální role

Děkuji za pozornost

Příloha č. 2 - Prezentace k výuce (v rámci hlavního výzkumu)

Jako která panda se dnes cítíš?

BORED

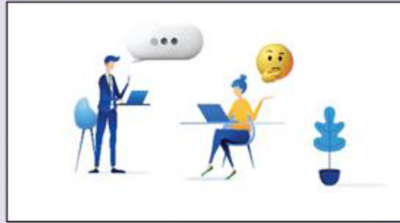

HAPPY

SAD

HUNGRY

MAD

Sociální psychologie

Eliška Hornová

Sociální psychologie

= je psychologická disciplína zabývající se vlivem sociálních faktorů na psychiku jedince v sociálních situacích.

-> /= je věda o chování a prožívání člověka za určitých sociálních podmínek/

- Zkoumá:
  - Sociální (mezilidské) interakce, postoje, role, chování + sociální dynamiku skupiny.
- Prostředkem poznání:
  - jsou experimentální metody.

Observační učení

[Bobo doll experiment](#)

Sociální psychologie

(komiksy)

Eliška Hornová

Jak pracovat s komiksem

Experiment č. 1

Solomon E. Asch

S. E. Asch
 -Polsko-americký sociální psycholog
 „Žádný akt jedince nelze pochopit bez jeho sociálního kontextu“.

Asch - experiment

Konformita

= je přizpůsobení se převažujícím či dominantním názorům / požadavkům / normám skupiny či společnosti.

-> potřeba mít pravdu, a být oblíben

Experiment č. 2

John M. Darley
- Americký sociální psycholog

„Většina z nás považuje sebe za měho za milého hodného člověka, který v případě potřeby okamžitě pomůže, a také odpovídá odmě podobně chování ať svého okolí“.

John M. Darley

Efekt přihlížejiho (Bystander effect)

-> popisuje jev, kdy přítomnost dalších lidí snižuje pravděpodobnost poskytnuti pomoci.

"It is one of the better neighborhoods. There are few reports of crimes."

"We went to the window to see what was happening," he said, "but the light from our bedroom made it difficult to see the street." The wife, still apprehensive, added: "I put out the light and we were able to see better."

"We can understand the reticence of people to become involved in an area of violence," Lieutenant Jacobs said, "but where they are in their homes, near phones, why should they be afraid to call the police?"

Efekt přihlížejiho (Bystander effect)

Tri základni procesy u přihlížejiho:

- 1. Problém s vymezením situace**
- vyhodnocení situace jako nenaléhavé (=nevýžaduje primý zásah) + obava z dezinterpretace situace (a následně ztrapnění se)
- 2. Difuze (rozložení) odpovědnosti**
- Odpovědnost za řešení se subjektivně rozloží mezi všechny přítomné pozorovatele
- 3. Pluralistická ignorance**
- přehlížení problému je přímo úměrné velikosti skupiny

Experiment č. 3

Edward F. Diener
- Americký sociální psycholog

„Ve chvíli, kdy máme pocit, že jsme ve skupině anonymní, přetváříme mít strach... a to je zlé“.

Edward F. Diener

Deindividuace

= je stav prožívání anonymity související se změnami v sebeuvědomění a chování jedince.

Stanfordský vězeňský experiment

Philip Zimbardo

-> Sledování chování (9 vězňů 9 dozorců) **1971**

- chování člověka je ovlivňováno prostředím a rolími, kterou v něm zaujme

[Trailer](#)

work in pro

Stanford marshmallow experiment

Děkuji za pozornost

Příloha č. 3 – Text k výuce (v rámci hlavního výzkumu)

SOCIÁLNÍ PSYCHOLOGIE

= je psychologická disciplína zabývající se vlivem sociálních faktorů na psychiku jedince v sociálních situacích.

SOCIALIZACE

= je postupné začleňování jedince do společnosti, prováděné zejména prostřednictvím nápodoby a identifikace.

NÁPODOBA

= spočívá v tom, že kopírujeme určité cizí chování (s tím, že dost často si ani neuvědomujeme, proč to dané chování přebíráme).

IDENTIFIKACE

= spočívá v tom, že nejen kopírujeme určité cizí chování, ale rovněž si jej zvnitřníme (= pojmem je za své / identifikujeme se s tím).

SOCIÁLNÍ ROLE

= je očekávaný způsob chování, který se od člověka očekává.
(zahrnuje i ideje a postoje)

SOCIÁLNÍ UČENÍ

= jde o osvojování si komplexních způsobů chování a jednání přiměřených určité sociální situaci.
-> jde o základní mechanismus socializace
-> hodnoty, ideály, role

SOCIÁLNÍ ZRALOST

= je společenskými normami vyžadovaná míra začlenění se do společnosti a schopnost adekvátně zvládat různé sociální role.

OBSERVAČNÍ UČENÍ

= je učení pomocí napodobování (nejen imitace) + je zde silný vliv recipročního determinismu. |

RECIPROČNÍ DETERMINISMUS

= jedinci svým chováním ovlivňují své prostředí, které pak ovlivňuje je.

SOCIÁLNÍ SKUPINA

= je společenství dvou a více lidí, mezi nimiž existuje pocit sounáležitosti.